CONTRA

SCOALEI BARNUȚIU

DE

TITU MAIORESCU.

IASSI.

EDIȚIUNEA ȘI IMPRIMERIA SOCIETĂȚII JUNIMEA.

1868.

A revoltà spiritele contra Principelui străinu, a provocà la persecutarea Evreilor, a nimicì siguranţa proprietăţii fonciare prin alusiuni nepotrivite la „resboiul sfăntu“ alu agrului publicu romanu — aceasta este tendinţa practică a unui nou sistemu de dreptu publicu alu Romănilor, publicatu din manuscriptele reposatului Simeon Barnuţiu şi susţinutu de scolarii sei ca unu fundamentu de regenerare alu Romăniei.

La aparițiunea unei asemene cărți și la incercarea de punere in practică a ideilor ei, o datorie de cetățeanu mai ăntăi, și apoi datoria către adevĕrul scienţificu ne-a obligatu a cercetà cuprinsul și valoarea ei și a criticà erorile principale, ce amu credutu a le aflà.

Această critică a apărutu in „Convorbirile Literare" din Iassi (Nr. 20, 21, 23 și 24; anul I). Ănsĕ terĕmul de influință, la care aspiră sistemul lui Barnuțiu, trece peste sfera curat literară și scienţifică; pentru a-lu putè urmărì in această depărtare, și critica noastră a trebuitu să ese din coloanele unei pacinice reviste și să se reproducă sub forma de broșură polemică.

Citațiuni numeroase din cartea criticată, alăturate in paginele următoare

pe lăngă observările noastre, punu pe lectori in stare a-şi formà o opiniune imparţială şi a distinge adevĕrul şi eroarea in această luptă de idei.

Iassi, 11 Fevruarie 1868.

Titu Maiorescu.

Introducere.

Sub titula *Dereptulu publicu alu Romaniloru, de Simeone Barnutiu* *) apărù in anul 1867 o carte publicată prin ingrijirea scolariloru rĕposatului profesoru, care cuprinde prelecţiunile ţinute asupra acelui objectu de Simeon Barnuţiu la Universitatea Iassi, de la 1855 pănă la 1863.

Cu dreptu cuvĕntu s'a inceputu publicarea projectată a tuturor operilor lui Barnuţiu cu

---

*) Unu vol. in 8° de 472 pag. şi XXXVI prefaţ. şi biogr. Iassi. 1867.

volumul de faţă: in elu găsimu sistemul sĕu politicu in intregimea sa şi avemu, cum se ḑice, evangelia scoalei.

Căci lectorilor trebue să le spunemu, că Barnuţiu a fundatu o adevĕrată scoală de principii in politica română.

Dacă n'am fi sciut'o de mai nainte, amu aflà-o de la proprìi sei scolari, care ḑicu in notiţa biografică din capul volumului (pag. XXV):

„Barnutiu in forte scurtu tempu si forma scol'a sa dein care esira mai multi teneri luminati, cu cunoscintie solide si intinse, care astadi facu onore etc."

Cine a vĕḑutu, cu oare-care surprindere, resărindu in Constituanta României doctrinari ca DD. Lateşu şi Tacu, cine a auḑitu teoriele emise din când in când de DD. Gheorghiu şi Suciu, cine a aflatu despre direcţiunea politică a Primăriei de Iassi, condusă sufletesce de aceşti domni: să scie, că izvorul acestor emanaţiuni originale in politica română a fostu Barnuţiu şi că doctrina acestei scoli se află

intrupată in opul despre „dreptul publicu alu Romănilor.“

Este dar pe de o parte interesul scienţificu alu materiei, ear pe de alta influinţa practică, ce scoala lui Barnuţiu incepe a avè in politica română, ce ne indeamnă a analizà scrierea de faţă şi a presentà publicului cetitoru căteva observări critice asupra ei.

I

Ideile scoalei Barnuţiu.

Care este idea fundamentală în scrierea lui Barnuţiu? La această intrebare respunde elu insuşi in primele cuvinte ale opului seu:

„Dereptulu Românilorn e dereptulu Romanu; de aceea e si neaparatu a'lu desvolta necontenitu in conformitate cu principiele cele naturali si eterne de dereptu, pre care le au stabilitu si le au probatu poporulu romanu; asemene desvoltare cere insasi esistenti'a natiunii Române, caci dereptulu natiunilor viue nu se nasce casualmente, nece nu se imprumuta de la straini, ci se nasce dein indigentiele loru interne ca si limba; deci precumu ar fi nenaturale, neratiu-

nale si nenatiunale a'si corumpe limba prein limbe straine, asia e si cu dereptulu."

Aşa dar: dreptul Romănilor e dreptul Romanu! Totu ce, din sec. al 2-lea după Chr. până in sec. al 19-lea s'a introdusu afară din acestu dreptu romanu, toată desvoltarea de 17 secule, intru căt este contrară dreptului romanu, este pernicioasă, şi tendinţa noastră politică trebue să fie: a ne reintoarce intocmai la starea romană, de la care amu pornitu, fiindcă ea este cea mai perfectă şi singura potrivită cu naţiunea română!

Acesta este principiul ideilor lui Barnuţiu. Inainte de a-i cercetà soliditatea demonstraţiunii şi modul pertractării, vomu aratà consecinţele la care ajunge Barnuţiu şi scoala lui pentru a dobăndì astfeliu o idee despre insemnătatea practică a teoriei ce ne ocupă.

Prima consecinţă a scoalei Barnuţiu: Religiunea creştină este periculoasă şi trebue inlocuită

prin cultul păgănu al Romanilor, potrivitu naturei romăne.

D. Barnuţiu erà unu omu prudentu. O consecinţă aşa de frapantă să nu ne asceptămu dar o vedè esprimată cu francheţa limpede, cu care o espunemu noi aci; ănsĕ totuşi o aflămu, jumătate invĕlită şi jumătate desvĕlită, in atătea locuri, incăt nu mai poate incăpè indoială, că aşa se resumă credinţa reposatului profesoru.

Primul pasagiu ce-lu intălnimu in această privinţă, este in §. 44 (pag. 55), unu paragrafu scrisu cu multă căldură şi cu oare care frumuseţă de stilu. Acolo se ḑice:

„Costantinu M. au batutu pe Goti si au recuperatu Daci'a; dar nu pentru folosulu Romaniloru, ci pentru ca se intreca pre Tratanu; elu inca au făcutu podu preste Dunare ca Traianu, dar preste podulu lui n'au trecutu nece legiunile nece Romanii lui Traianu, ci au trecutu legiunile de speculatori, caror'a s'a fostu datu in posesiune sufletele Romaniloru si nationalitatea loru dupa introducerea nouei religiuni dominatorie."

Cine suntu *speculatorii sufletelor romănesci*,

introduşi de Constantin celu Mare? Paragrafurile 47 şi 48 ne respundu:

„Aci e locul cá se espunemu schimbarile ce s'au facutu in Constitutiunea romana mai alesu incependu de la Constantinu M. fora de a caror'a cunoscenti'a n'amu pote se apretiamu marimea periculiloru cu care au avutu a se lupta natiunalitatea romana" (pag. 57, 58.)

Paragraful următoru enumeră ca celu d'intĕiu din aceste „pericule":

„Constantinu M. au redicatu religiunea crestina la gradu de religiune dominatoria, la 313 au datu crestinilor libertate de cultu, basereceloru crestine diferite privilegie, dein contra sacrificiele etnice romane le au proibitu; prein aceste mesure nou'a religiune au cestigatu preponderentia, cea vechia au scadiutu, si dupa ce Teodosiu I au inchisu tote templele romane si dupa ce le au confiscatu averile, apoi au si cadiutu, numai poporulu au mai conserbatu unele dein instituţiunile ei."

La No. 2 alu aceluíaşi § se ḑice:

„La 330 d. C. Constantinu au mutatu scaunulu gubernului de la Rom'a la Bisantiu — alta plaga asupra elementului romanu."

Va se dică *plaga*, adecă nevoia, nefericirea şi lovitura d'intăia a fostu religiunea crestină!

Amu disu, că D. Barnuţiu era unu omu prudentu. Aceasta o dovedesce nota la pag. 58. Pentru a nu intrà cu toată lămurirea in atacul religiunii crestine, D-sa invĕlesce lucrul şi-şi dă aerul de a trece pe alăturea:

„Gibbone in diferite locuri atribuesce caderea imperiului religiunii crestine; Mamiani'lu combate. Noi avendu de scopu si de problema continuitatea dereptului Romanu si dupa introducerea religiunei crestine, nu intramu in atari discusiuni, ci ne tienemu de scopulu si problem'a nostra ceea ce amu si facutu."

Se inţelege că nu intră in discusiune! Pentru D-sa cestiunea este decisă fără mai multă discusiune: crestinismul este pentru Români unu „periculu mare" şi o „plaga"!

In §. 58, unde este vorba de tenacitatea Românilor, se dice:

„Adeveratu ca fiindu Românii in comerciu cu alte genti au intratu in vieti'a loru diferite institutiuni si apucature straine, ... pentru esemplu: de la Iudei si Greci au luatu confesiunea

religiunaria si idee contraria vietiei romane; etc. In contra acestor institutiuni sia pucature straine Românii s'au luptatu necontenitu... Natiunea le uresce si le considera cente de ani totu ca straine si ca pre nesce sorgenti ale nefericirei ei... Hebraismulu si grecismulu au datu si voru da de resistentia in tenacitatea romana. Numele dileloru si ale luneloru, serbatorieloru anticei Italie, pre care le tienu si astadi Românii cu stremosiesca pietate, limba nostra si celelalte ale vietiei nostre române areta continuitatea acesteia, areta legatura ei cu trecutulu celu romanu alu natiunii nostre de care nu voesce a se desparti nece unu Românu, areta totu deauna data si basile cele adeverate, pre carile au se'si asiedie in venitoriu fiii României regenerarea natiunale.“

In fine modul mai energicu cu care se esprimă partea a doua, ne ridică or ce indoială:

„S'au intemeliatu, s'au consolidatu si s'au latitu jureprudenti'a politic'a si concordi'a natiunale, pentruca stramosii nostri atunci nu dedicau temple unoru jidovi si greci necunoscuti, ci dedicau virtutii, concordiei si legiloru natiunali (pag. 190). Anse astadi spre nefortuniulu Româniloru au adoptatu ebraismulu si grecis-

mulu eclesiasticu si Sclavinii... Adevaratu cá Romănii s'au batutu in contra Greciloru bizantini, ei s'au fostu si emancipatu de suptu dominatiunea lor, dar cugetarea si ratiunea romana nu s'au emancipatu necaliurea, ea au remașu aserbita grecismului si judaismului; acesta serbitute spiretuale s'au facutu elementulu predominatoriu in vieti'a Româniloru de la Constantinu M. pană in diu'a de astadi, era elementulu loru celu originariu italicu de atunci e subjugatu si numai toleratu ca vechile saturnalia, fioralia, rusalia si palilia italice. Pre acestu gradu umilitu l'au sentitu Costinescii, Neculce si pucini Români ca ei, l'au sentitu si mai de multu Mirce si Vladu si Stefanu M, candu au facutu legatura cu Turcii si candu au datu consiliu Româniloru ca se nu se unesca cu principii crestini (pag. 192, 193)."

Acum sperămu, că idea Scoalei Barnuţiu s'a presentatu lectorilor destul de lămurit din chiar opul lui.

După scoala lui Barnuţiu religiunea crestină e unu periculu şi o plagă, pe care trebue să o urească naţiunea; preoţii creştini sunt speculanţi ai sufletelor, sfinţii Petru şi Pavelu, Ionu Gură de Auru etc., sunt nisce jidovi şi

greci necunoscuţi, cărora n'ar fi trebuitu să le facemu biserici, şi tendinţa noastră trebue să fie de a ne scapà de acestu jugu al servituţii sufletesci.

Pe noi nu ne inspăimăntă această consecinţă a principiului lui Barnuţiu: consecinţa logică şi francă este unu dreptu al ori cării investigaţiuni scienţifice, şi noi amu fi cei din urmă a-i negà acestu dreptu. *Damus petimusque vicissim*. Ănsĕ este bine să se scie şi să se spună asemene lucruri; omul de sciinţă trebue să aibă curagiul opiniunilor sale, şi neplăcutu ne-a fostu in cartea D-lui Barnuţiu numai artificiul prea prudentu de a-şi invĕlì opiniunea şi de a o aruncà in treacătu pe ici pe colo.

Dacă ănsĕ de la cartea lui Barnuţiu trecemu la modul practicu, după care işi indreptează scolarii sei conduita politică, trebue să constatămu o mare indulgenţă in privinţa acelei consecinţe. In momente politice, la alegeri, la cestiunile de mică administraţiune ale Primăriei de Iassi, etc. vedemu pe scolarii lui Barnuţiu dăndu-şi măna cu preoţii crestini şi

lucrăndu impreună cu aceştia. Cine ar fi credutu, că partidanii doctrinari ai păgănismului romanu să se unească vre odată cu „speculanţii sufletelor“, care se inchinu la „jidovi şi greci necunoscuţi“ !

Ănsĕ preoţii romăni ar face bine să se găndească mai de aproape la acea consecinţă a cărţii lui Barnuţiu şi să scie că din acelaşi principiu, din care Barnuţiu voià să gonească pe jidovi afară din Romănia (lucru plăcutu la mulţi preoţi), din acelaşi principiu Barnuţiu vrea să gonească şi religiunea creştină afară din Romănia, fiindcă, după opiniunea D-sale, este religiune greco-jidovească, nepotrivită cu Romăni.

A doua consecinţă a şcoalei Barnuţiu: impărţirea proprietăţii fonciare de astădi nu este dreaptă. Romănii au dreptu de a luà proprietarilor cea mai mare parte din stăpănirile lor actuale, pentru a le impărţì in modu egalu intre

toţi Românii, şi de aici inainte să fie opritu fie-cărui individu de a posede o mai mare avere fonciară, decât ceilalţi din comună.

Şi această idee este prea estraordinară şi prea revoluţionară (fără a cercetà ăncă, dacă in sensu bunu sau in sensu rĕu), pentru ca prudentul D. Barnuţiu să o fi espusu in toată nuditatea ei. D-sa a invĕlit'o mai ăntăi in-tr'unu vĕlu strămoşescu: primul pasagiu, in care o intălnimu, este scrisu latinesce. Eată ce spune D. Barnuţiu (pag. 125):

„Vomu recunoasce, cumca divisiunea teritoriului românu de astadi nu respunde nece scopuriloru nece dreptului natiunii române, vomu recunoasce: totu de una data si dreptulu ei de a postul'a ut locus publicus (civitatum, municipiorum, ocloniarum, oppidorum, victorum, pagorum) occupatus a privatis, per curatores locorum publicorum judecandorum ex decreto Senatus, populi plebisque Trajanensis ex privato in publicum restituatur, ac postea lege et aequo jure assignetur ac dividatur."

Noi nevĕḑĕndu nici o causă binecuvĕntată,

pentru care să lăsămu această opiniune interesantă manifestată numai in limba strămoșilor și a invĕțațlor, ne ceremu voie a o traduce in limba poporului de astădi. Pe romănesce dice dar D. Barnuțiu: „că națiunea noastră are dreptul a cere, ca totu ce a fostu odinioară locu publicu, al comunităților, municipielor, colonielor, orașelor, satelor, comunelor (cu alte cuvinte: intreaga țară), ănsĕ acum se află trecutu in posesiune privată, să fie luatu din posesiunea privată și restituitu comunității primitive prin curatori pentru judecarea locurilor publice, imputerniciți prin unu decretu alu Senatului, poporului și alu plebei Trajanense, și după aceea să se impartă și să se dea (individilor) după lege și dreptu ecitabilu.

D. Barnuțiu ne-spune, că:

„Româniloru adusi in Dacia de Traianu si de alti imperatori s'au datu si s'au asemnatu pamentu si case ca proprietate (pag. 120), si ca prin urmare Românii au dreptu a postula nu numai revisiunea codicilor ci si a instituțiuniloru cei'au lipsitu de mosia parentesca (pag. 131)."

„Ce e de facutu, (se intreabă apoi D. Barunţiu la § 91), spre a face erasi pe toti Românii proprietari liberi atatu de pamentu catu si de alta proprietate nemobile si mobile si spre a le asecura proprietatea pre venitoru? Mai antaniu proprietatea ce se afla iu serbitutea Româniloru —nu se poate elibera decatu impartindu si asemnandu cele doue deiu trei parti cu rescumperare. Unde n'ar ajunge locu deiu cele 2 parti, acolo statulu se cumpere locu pentru cei lipsiti de proprietate, etc.—Dupa ce, (continuă § 92), se voru face proprietari liberi toti Românii si toate comunele Române esistenti'a si maiestatea natiunale cere, cá statulu Românu se le asecure proprietatea si libertatea."

Pentru acestu scopu ne arată § 93 intre altele, că să se oprească chiar vinderea moşiei private la locuitori din alte comune, ear in aceeaşi comună să se oprească grămădirea de moşii in aceeaşi mănă, să se oprească apoi imposesuirea şi fiecare să-şi cultiveze singuru pămĕntul, *si Românii se se tienia si in acestu puntu de sistema strabunilor Romani, carii n'aveau aplecare pentru imposesiunare cumu dice Columella etc. (pag. 138).*

După cum se vede, scoala Barnuţiu tinde in acestu modu a intra din dreptul publicu in dreptul privatu şi a anulà validitatea proprietaţiler bazate pe contracte private sau pe posesiuni de faptu poate seculare, dacă aceste proprietăţi paru „naţiunii" prea mari.

Ar fi interesantu a sci, in ce modu practicu işi inchipuesce scoala Barnuţiu, că se va putè operà aceasta transformare radicală a posesiunilor teritoriale. Din nenorocire tocmai in acestu puntu importantu opul de faţă este mutu. Barnuţiu aruncă cestiunea earăşi in-tr'o notă lăturalnică la pag. 135, in care ne spune, că *nu e lucru mai greu decatu a regula proprietatea*, şi adauge: *noi nu putemu intra in amenuntele acestei intrebari dificili, lasamu statului Românu (?!) se determine catu pamentu se se asemne fiacarei comuni Române si fiacarui Românu.*

A treia consecinţă a şcoalei Barnuţiu: Principele străinu este aşa de periculosu şi de contraru sta-

tului Romănu, încăt votul datu contra lui de unu singuru Romănu este de ajunsu pentru a'lu declara nulu şi naţionalmente impossibilu.

Unu singuru votu datu contra Principelui străinu ĕi anulează esistenţa juridică, chiar de s'ar fi declaratu unanimitatea poporului minus unul pentru elu! Plini de această doctrină DD. Lateşu şi Tacu au votatu in Constituantă contra Principelui străinu, deşi se vedeau intr'o minoritate de dispărutu, şi—cine scie? poate astădi ăncă D. Lateşu sau Tacu sau Gheorghiu (căci unul numai este de trebuinţă după teoria Barnuţiu) suntu măndri in convingerea, că poartă ascunsă in inima D-lor nulitatea juridică a Principelui Romăniei Carol de Hohenzollern.

Pasagele relative la toată această cestiune sunt numeroase in opul D-lui Barnuţiu, mai alesu de la pag. 155—180. Celu mai lămuritu este ănsĕ la pag. 105.

„In poterea dereptului fiacarui Românu de a respinge fia-ce dominatiune, afora de dominatiunea

legiloru natiunali si afora de ascultarea de magistratii natiunali, votul unui Românu e de agiunsu in contra veri carui domnu strainu, adeca de alu declara natiunalmente neposibile si nulu."

Apoi la pag. 255:

„Cumca Românii nu potu se aiba decatu Domni Romani alesi din sinul lor daca voescu a fi si a vietiui ca natiune libera, acesta tese atatu e de naturale si evidente, in catu e absolutu cu nepotentia a sustiene si a apara antitesea contradiptoria fora de a revolta despre una parte sentimentul fiacarui Românu si fora de a redica despre alta parte legele cugetarii si derepturile naturali.

„Adeca dereptulu Româniloru de a fi gubernati de Domnu Românu, e unu dereptu naturale alu loru ca si dereptulu de a fi si de a vietiui ca natiune, cu atatu mai multu, cà dereptulu loru de a fi guberuati de Domnu Românu nece nu e unu dereptu destinsu de dereptul vietiei natiunali, ci e numai una manifestatiune a acestuiasi, preiu carea natiunea areta, ca traesce ca natiune libera, nesupusa si suverana, precumu ar fi dein contra si domnulu strainu aseminea numai una manifestatiune si unu argumentu, ca

Românii sunt supusi dominatiunii straine, si cumca ei nu mai traescu ca natiune libera si suverana."

„Deci fiindu acestu dereptu, ca naturale, unu dereptu cerutu de sene ca veri care asioma jüridica, de aceea elu nece nu are opu de demunstratiune, si noi inca nu voimu aci a demonstrá cumca Romanii au dereptul de a'si alege Domnu Romanu, ci voimu se aretamu numai atatu, ca e cu nepotentia juridica ca ei se'si puna sau se le impuna Domnu strainu."

La paginile 158—159.

„Dereptulu nostru la XII tabule dice: *adversus hostem aeterna auctoritas*, unde *hostis* insemna *strainu* precum esplica *Cicerone* (de off. I. XII.); „*hostis* enim apud majores nostros is dicebaturi quem nunc *peregrenum* dicimus, indicant XII tabulae: ut status dies cum *hoste*; itemque: adversus *hostem* aeterna auctoritas;" deci sensulu legii e, ca Românulu are áutoritate séu, precumu o traduce D. *Ortolan*, *garantia* eterna in contra *strainului*, ca adeca strainulu nu pote câstigá nece una data posesiunea unui lucru, carele erá alu unui cetatianu Romanu; de unde potemu conchide, cumuca atatu mai pucinu pote strainulu se câstige totu teritoriulu Româniloru cu Români cu totu foră de a se violá atatu majes-

tatea poporului Românu catu şi dereptulu fiacarui Românu, carii in acestu casu ar avé autoritate eterna in contra acelui strainu: *adversus hostem aeterna auctoritas!*"

„Fiendu asiadara dominatiunea *straina* contraria atatu dereptului privatu catu si celui publicu, internu si esternu: e evidente si *nepotenti'a juridica* de a pune séu de a impune Româniloru Domnu *strainu.*"

Apoi la pag. 157.

„Nece unu Românu, nece una adunare si nece universitatea tuturoru Româniloru insasi nu are dereptu cá se dé tier'a la *domnu strainu.*"

In fine la pag. 100.

„Inteligintia româna din tierele Române aru inceta de a fi româna candu aru introduce domnu strainu."

Aşa de departe merge combaterea Prinţului străinu, incăt D. Barnuţiu, care (la pag. 102) intre drepturile naturali ale fiecărui Românu pune acela *de a cugeta, de a vorbi, de a scrie liberu,* ĕi neagă această libertate in privinţa Principelui străinu, ḑicĕndu că *n'ar mai fi libertate când aru lucrà pentru domnu străinu.*

Despre valoarea argumentelor D-sale vomu vorbi in partea a doua a acestei critice.

A patra consecinţă a şcoalei Barnuţiu. Guvernul constituţionalu nu se potrivesce pentru Români; lor le trebue republică cu magistraţi eşiţi din alegeri.

Sinceritatea escepţională, cu care această idee a D-lui Barnuţiu este respăndită in toată cartea D-sale, face onoare libertăţii, ce domnesce in Statul nostru şi care a ingăduitu şi ingăduesce, ca pe catedră şi in cărţi să se lăţească idei, a căror tendinţă este surparea formei de statu, sub care trăimu.

Estragemu din cartea D-lui Barnuţiu căteva citaţiuni relative la acestu puntu:

„Form'a republicana e cea mai buna pentru Romani, pentruca e cea mai acomodata dupa natur'a loru si a umanitatii.“ (pag. 144.)

„Domnii Romaniloru au fostu si s'ar cadé se fia ceea ce au fostu Consulii séu pretorii la Romani, judecătorii in tempu de pace si impera-

tori séu duci in timpu de belu." (pag. 147.)
Românii au uritu totu de un'a ide'a ereditatii."
(pag. 171.)

„Tote comunitatele Românilor de astadi sunt inca libere si republicane, fiindu ca'si alegu ele insesi pe magistratii loru." (pag. 183.)

„Elementulu republicanu respinge dominatiunea ereditaria; unde se afla, acolo impune politicului datoria a o ridica; acést'a e datori'a si a fiacarui Românu." (pag. 83.)

A cincea consecinţă a şcoalei Barnuţiu. Străinii nu potu să dobăndească proprietate fonciară in Romănia, din contră Romănii au dreptu să-i deà afară, dacă işi credu interesele impedecate prin ei.

Eacă vr'o căteva pasage, in care D. Barnuţiu esprime această convingere a D-sale:

„Nece potestatea constitutiva nece cele constitute, cu atat mai pucin privatii potu se dee locu strainiloru pe pamentulu Românu, pana cănd se afla vre unu Românu, care are opu de acelaşi si vointia de a se asiedia pre d'insul."
(pag. 102.)

„Adunarile si magistratii Româniloru nu potu se faca atari papte cu strainii care le aru impedecá interesii agricoli, industriali, comerciali s. a.“ (pag. 171.)

„Natiunea romàna pote reduce numernl strainiloru catu se nu fia condemnati Românii a tiene tote Sambetele si serbatoriele jidovesci, si a'si cumpara imbracamentulu, pana si panea de tote dilele de la jidovi, nemti si de la alte adunature.“ (pag. 106).

„Sa se iee comerciulu si industri'a dein manele strainiloru si sa se restituesca Româniloru si inainte de tote comerciulu lucruriloru de prima necesitate (viptualile, panurari'a si cele pentru imcracamente) si locuintia, ca-ci nu se unesce cu demnitatea natiunii Române si e o violatiune a dereptului personalitatii ei cá se'i ocupe strainii urhile si tergurile si Românii se fia chirigii jidovesci, nemtiesci, bulgaresci, lipovinesci. &.
(Pag. 140, 141).

Ne mărginimu in arătarea acestor cinci consecinţe mai insemnate ale opului D-lui Barnuţiu. Ele sunt de ajunsu pentru a da lectorului o idee despre tendinţele acestei aparaţiuni noue pe cămpul politicei romăne.

Ănse şi aci suntemu datori a constatà in privinţa conduitei practice a şcoalei Barnuţiu in Iassi atătea imblănḑiri la teoria espusă, incăt infidelitatea comodă şi modernă a şcolarilor ne poate intrucătva liniscì in privinţa eroismului anticu in sistemul magistrului. Căci pe unul din acesti partiḑani ai persecuţiunii străinilor şi prin urmare a uciderii concurenţei mercantile ilu vedemu ocupăndu —catedra de economie politică la Universitate; pe altu partiḑanu alu republicei romane şi adversaru doctrinaru alu constituţionalismului *„nemţescu şi galofrancu“* ilu vedemu profesăndu la aceeaşi Universitate— dreptul constituţionalu şi administrativu; şi pe toţi partiḑanii impreună, pe acesti inimici juraţi ai Prinţului străinu, pe doctrinarii, cari susţinu nulitatea juridică a Domnitorului Carol de Hohenzollern, ii vedemu formăndu astăḑi in Iassi— partida guvernamentală a aceluiaşi Domnitoru.

Şi apoi se mai plănge D. Barnuţiu (pag. 58) de *stratagema bizantină*, care *la părere* face una, *dar in faptu alta*?

II

Valoarea demonstraţiunilor.

In partea precedentă amu arătatu prin citaţiuni din opul D-lui Barnuţiu, că D-sa combate monarchia constituţională, vreà să introducă republica Română, să depărteze Prinţul străinu şi toţi străinii, vrea să schimbe şi religiunea creştină şi să impărţească proprietatea intre toţi cetăţenii.

Această revoluţiune radicală a Statului Românu — pe ce argumente o razimă D. Barnuţiu? şi cu această intrebare intrămu in partea a doua a criticei de faţă şi ne propu-

nemu a cercetà valoarea demonstraţiunilor din opul ce ne ocupă.

Argumentaţiunea D-lui Barnuţiu in această privinţă nu se basează atăt pe teorii asupra dreptului şi a statului, căt mai mult pe unu faptu positivu, ce D-sa ilu susţine, şi acesta este: că aşa a fostu in dreptul romanu.

Prin acestu modu de argumentare opul D-lui Barnuţiu se scutesce de mai intinse demonstraţiuni filosofico-politice asupra valorii absolute a ideilor ce le susţine, şi anume a celor cinci consecinţe practice, ce leamu relevatu in partea I a criticei de faţă; ci in locu de asemene idei mai mult sau mai puţin hipotetice, D-sa dă scolarilor sei unu tĕrĕmu in aparinţă facticu, dreptul romanu, şi ḑice: precum fiecare poporu are limba sa proprie, aşa trebue să aibă şi dreptul seu propriu (pag. 1), şi noi care avemu o limbă romană, trebue să avemu şi dreptul romanu, ca celu mai potrivitu naturei noastre. Să ne punemu dar mai ăntăi pe acestu tĕrĕmu, şi să vedemu dacă admiţĕndu-lu ca justu, conclusiunile D-lui Barnuţiu sunt justificate.

Dereptul Romănilor e dar *dereptul Romanu!* Aci se nasce indată intrebarea principală: care dreptu romanu? dreptul romanu din care epocă şi pe ce treaptă a desvoltării lui?

Să nu uitămu că este vorba de dreptul publicu, şi nu de dreptul privatu. In dreptul privatu se poate ḑice, că de la cele XII table pănă la espunerea sistematică şi casuistică din Institute şi Pandecte, jurisprudenţa romană a fostu unu şiru neintreruptu de desvoltare a aceloraşi principii de dreptu, şì că prin urmare ea presintă o unitate sistematică, intinsă numai peste distanţele timpului. Dar in dreptul publicu imprejurările sunt cu totul altfeliu; aci nu se poate vorbì simplu de dreptu Romanu, fiindcă aceste cuvinte nu au nici o precisiune şi nici unu sensu hotăritu.

Pentru a esplicà mai bine şi dintr'o perspectivă mai apropiată, ce voimu să ḑicemu cu această observaţiune, să schimbămu pentru unu momentu hipotesa, şi să ne inchipuimu, că in acestu anu 1868 imperiul francesu se dărămă şi că Francia devine supusă unei dominaţiuni străine, sub a cărei jugu

ĕi dispare dreptul şi limba ei proprie şi ĕi remăne numai o literatură moartă. Să admitemu ănsĕ, că una din coloniele esterne, d. e. Algerul, de şi atinsă de această catastrofă pentru cătva timpu, işi pĕstrează totuşi naţionalitatea francesă şi, trecĕndu prin multe vicisitudini, ajunge infine după vr'o 1000 de ani la consciinţa vechei legături naţionale şi voesce a re'nviè in sine toate formele de existenţà aflate in antica şi glorioasa sa metropolă. Dacă atunci, pe la a. 3000 d. Ch., ar venì unu profesoru de la Universitatea acelui Alg ru şi ar ḑice studenţilor sei: dreptul Algericu e dreptul francesu, ce inţelesu ar putè avè aceasta pertru contimpurani? Când ar fi vorba de dreptul privatu, atunci oamenii culţi din acea viitorime s'aru putè acordà de a inţelege numai Codicele Napoleon, fiindcă in elu s'a terminatu ca intr'o culme finală desvoltarea juridică a Francesilor, compusă parte din dreptul consuetudinalu, parte din dreptul Romanu. Dar cănd ar fi vorba prin acele cuvinte de dreptu publicu sau politicu, atunci invĕţătorul de la

Algeru ar fi profesatu fără indoială o frasă lipsită de inţelesu precisu. Căci peste Franţa au trecutu in cei din urmă 80 ani toate formele de statu: la 1788 monarchie absolută, la 1793 republică moderată, in acelaşu anu democraţie absolută şi teroristică, la 1795 constituţiune cu doue camere şi guvernu directorialu, la 1799 constituţiune consulară, la 1804 imperiu absolutisticu, la 1814 monarchie absolută cu aparenţa de constituţionalismu, la 1830 monarchie constituţională, la 1848 republică, de la 1852—1867 absolutismu cu ilusiuni liberale. Care din aceste forme de statu s'ar putè inţelege peste 1000 de ani, când amu vorbì atunci de „dreptul publicu" alu Francesilor fără a precisà epoca? Toate sau nici una, şi in amĕndoue casurile cuvĕntul ar fi egalmente golu de inţelesu, şi acelu profesoru din Algeru nu ar putè prin elu decât a introduce obscuritatea in capul studenţilor sei.

Aceiaşi obscuritate esistă in cartea D-lui Barnuţiu. Romanii au trecutu prin atâtea forme de statu osebite unele de altele şi care

nu presintă nici o unitate coesistentă de sistemu, incăt cuvintele „dreptul publicu Romanu“ fără precisarea epocei, sunt cuvinte deşerte. La 509 a. Ch. se restoarnă monarchia şi se introduce o republică aristocratică, cu consuli luaţi numai dintre patrici. La 494 se introducu Tribunii Plebei, la 366 participarea definitivă a Plebeilor la Consulatu. Activitatea legislativă care la inceputu se mărgineà numai in *Comiţiele curiate*, trece şi asupra *Comiţielor centuriate* şi in parte şi a *Comiţielor tribute.* De la rogaţiunile lui Publius Philo (338 a. Ch.) şi mai ales de la *lex Hortensia* (286 a. Ch.) *ut eo jure, quod plebs statuisset, omnes tenerentur*, incepe epoca democratică a republicei romane: nu numai poporul intregu, ca in Comiţii, ci şi Plebea in parte căştigă puterea legislativă, plebiscitele devinu legi. Resboiul cu Tarentu şi resboaele punice detragu atenţiunea poporului de la desvoltarea dreptului politicu. La 146 se dărămă in fine Cartago, la 133 Numanţia, şi dejà in acelaşu anu reincepe mişcarea politică internă, desceptată acum de Gracchi

133—121. Tendinţa Gracchilor este de a introduce egalitatea *socială* prin impărţirea proprietăţilor fonciare la toţi; ănsĕ incercările lor remănu vane, amĕndoi peru ucişu in revoltă publică. In această luptă democraţia se ruinează; incepe resboiul civilu intre Marius şi Sulla, Sulla devine dictatoru (82), legile Cornelii schimbă constituţiunea, reiau puterea din mănele Plebeilor şi o dau Senatului. De aci incolo tendinţa monarchică este tot mai pronunţată. Cesar primesce intreaga putere pentru sine şi pentru descendenţii sei masculini, Augustus şi Tiberius sunt dea dreptul impĕraţi, ănsĕ cu o umbră de aparinţă republicană, succesorii lor remănu impĕraţi absoluţi.

Repeţimu acum intrebarea, a cării legitimitate am dovedit'o in espunerea precedentă: care este dreptul publicu romanu, pe care scoala Barnuţiu ar voi să-lu introducă la Romăni, fiindcă istoria Romană cuprinde aproape toate formele dreptului publicu? La această intrebare ănsĕ opul D-lui Barnuţiu nu respunde; D-sa vorbesce de dreptul publicu

al Romanilor pare că s'ar inţelege de la sine, care este, şi astfel se introduce o confusiune aşa de radicală in intregul opu, incât meritul lui dispare in ultimul momentu.

Să fie oare confusiunea opului o consecinţă involuntară şi necesară a confusiunii autorului? sau, esplicare mult mai defavorabilă, să fi avutu autorul consciinţă de acea lacună a cărţii şi totuşi să o fi lăsatu să subsiste? Nu indrăznimu a resolvì dilemma, dar trebue să arătămu consecinţele ei in opul D-lui Barnuţiu, fiindcă acea confusiune anulează ori ce valoare scienţifică a lui in proporţiune dreaptă cu comoditatea, cu care D. Barnuţiu o esploatează.

Căci artificiul, care de acum inainte ilu vedemu transpirăndu in toată lucrarea reposatului profesoru, consistă tocmai in a se folosì de acea confusiune la ficsarea dreptului publicu romanu, spre a găsì argumente in legile romane pentru fiecare din opiniunile D-sale. Ambiguitatea fiindu astfeliu pusă in fundamentu, sarcina D-lui Barnuţiu in edificarea mai departe a sistemului seu, deveneà uşoară.

Dacă, după cum amu vĕḑutu, dreptul romanu cuprinde in diferitele sale fase istorice mai toate formele de statu, se inţelege *a priori*, că se vor găsì in dĕnsul argumente, care să sprijinească mai toate opiniunile in dreptul publicu. Ănsĕ unu *sistemu unitaru* alu acestor opiniuni isolate nu este pentru aceasta ăncă unu sistemu, care ar fi existatu vre o dată in acelaşu timpu la Romani.

Prin urmare admiţĕndu chiar, ceea ce nu este, că pentru fiecare din ideile sale luate in parte, D. Barnuţiu ne ar putè probà, că au fostu realizate in una din multele fase osebite prin care a trecutu dreptul publicu la Romani, totuşi D-sa nu ar fi in dreptu a ḑice, că *impreunarea acestor diferite idei intr'o unitate de coesistenţă*, s'a aflatu vre o dată la Romani şi a formatu dreptul lor publicu. Din contra asemine impreunare de *membra disjecta*, de părţi diverse luate din diverse epoce, nu poate produce decăt unu vestmĕntu eclecticu foarte modernu şi foarte arbitraru, potrivitu cu gustul unor indiviḑi, dar nici odată cu sistemul dreptului romanu

aşa precum a esistatu in realitatea acestui poporu.

Pentru a dovedì acea confusiune din opul D-lui Barnuţiu, vomu fixà o epocă in desvoltarea dreptului publicu alu Romanilor ca puntu de plecare, şi vomu analizà faţă cu dĕnsa opiniunile autorului nostru.

In sine este indiferent, care epocă o alegemu, fiindcă sistemul D-lui Barnuţiu nepotrivindu-se cu nici una, se inţelege că din ori care amu purcede, amu dà de anachronisme. Ănsĕ fiindcă tot trebue să fixămu, vomu alege pe cea mai importantă şi netăgăduită pentru Romăni, şi aceea nu poate fi alta decăt cea din sec. al 2-le şi al 3-le după Christosu, cănd s'a fundatu patria noastră romănă şi cănd a fostu ăncă in legătură nemijlocită şi neindoielnică cu statul şi cu dreptul romanu. La 106 Trajanu fundâ provincia Dacia şi o colonizâ cu o mulţime nenumĕrată de oameni din totu imperiul Romanu; la 274 Aurelianu o părăsì, strămutăndu autorităţile oficiale peste Dunăre in Moesia. Va se ḑică timpul, in care fără indoială a domnitu in

ţerile noastre dreptu Romanu, este cuprinsu intre anii 106 şi 274 după Christosu. Să vedemu acum, dacă in această epocă se află realizate principiele ce le susţine D. Barnuţiu.

In privinţa religiunii D. Barnuţiu are dreptu pentru acelu timpu. După libertatea nemărginită ce esistase mai nainte pentru ori care cultu religionaru, după ce incercările republicane de a mărginì această libertate s'au arătatu fără efectu, tocmai sub Trajanu ca şi mai nainte sub Nero şi Domiţianu şi mai pe urmă sub alţii vedemu creştinii persecutaţi. Din epistolele lui Plinius jun., dintre care unele le a scrisu in calitatea sa de Proconsul din Bithynia către Impĕratul Trajanu, şi din respunsurile acestuia *) nu ne remăne nici o indoială asupra acestui faptu. După practica dreptului publicu Romanu din timpul lui Trajanu şi al succesorilor sei este dar adevĕratu, că amu găsì disposiţiuni, ce ne aru autorizà să silimu pe creştini a-şi schimbà religiunea şi, dacă nu, să-i masacrămu.

---

*) Veḍi Plin. epist X, 97 şi 98.

Ănsĕ a doua consecinţă a D-lui Barnuţiu, care vorbesce de impărţirea proprietăţii fonciare, nu are nimic a face cu timpul impĕraţilor şi este luată din vremi cu sute de ani inapoi. Cestiunea agrului publicu in inţelesul radicalu al D-lui Barnuţiu se agită pentru ultima oară la 122 inainte de Ch. de *Sempronius Gracchus* şi la 91 a. Ch. prin *lex Titia* şi *lex Livia*. Disposiţiuni parţiale se iau şi mai pe urmă, ănsĕ ultima lege agrarie *proprio sensu* este şi in acestă intindere puţin cunoscuta *lex Antonia* de la anul 44 a. Ch. Sub impĕraţii de la Traianu incoace nu mai e vorbă de asemene lucruri, ci numai de colonii militare. Pe atunci aproape in toată Italia nu se mai află agru publicu şi nimeni nu găndesce a luà din posesiunea privată a Romanilor, fie usurpată, fie legitimă, proprietatea pămĕntului *).

A treia consecinţă a D-lui Barnuţiu, despre Principele electivu indigenu, se justifică intru cătva prin disposiţiuni din timpul im-

---

*) Vomu reveni mai deaproape asupra acestei cestiuni.

pĕraţilor; ănsĕ predilecţiunea republicană, ce o arată tot D. Barnuţiu in a patra consecinţă menţionată de noi, se inţelege că nu se potrivesce cu timpul impĕraţilor şi se repoartă la unu timpu ăncă inainte de Cesaru, vrea să ḑică cu 200 de ani inapoi.

A cincea consecinţă a D-lui Barnuţiu, care cuprinde idei inimice străinilor, este contrară dreptului publicu romanu in timpul ce ne ocupă. Pănă a nu fi fostu Dacia părăsită de Aurelianu, cănd eramu noi ăncă sub practica nemijlocită a dreptului Romanu, prin *constitutio Antoniana de civitate*, realizată la inceputul sec. 3, s'au datu la toţi, la intregul *orbis Romanus*, drepturile politice romane. Prin urmare „jidovii şi celelalte adunăture," de care vorbesce D. Barnuţiu la pag. 106 a opului D-sale, aru fi pututu dobăndì la Romanii din Dacia toate drepturile, chiar şi cele politice, care li se refuză astăḑi la Romanii din Romănia.

Confusiunea, ce o arătarămu acum in privinţa celor cinci idei fundamentale ale D-lui Barnuţiu faţă cu epocele istorice ale dreptu-

lui romanu, aceeaşi confusiune domnesce şi in toate cestiunile de detaiu. D. e. la pag. 130 se vede o citaţiune din dreptul romanu, ce are de scopu a ne preparà la idea D-lui Barnuţiu, că Românilor să li se oprească vinderea pămĕntului la locuitori din alte comune (pag. 138). In adevĕru:

„Impp. *Leone* si *Antemiu* scriu lui *Nicostratu* P. P. an. 468. cá se nu se dee voia nece unui *strainu* cà *se poseda in metrocomie (sate)* veri in ce modu, ci de va voi ore çarele dein *sateni* (vicanis), a'si *instrainá locurile propria,* se nui fia permisu a trece dominiul si posesiunea pamenturilor sale de catu numai la locuitoriu ascrisu acelui satu; almentere se va desface contraptul facutu cu strainulu si acestuia se va redá numai ce au datu.

Dar nu vede D. Barnuţiu, că impĕraţii Leon M. şi Antemie suntu bizantini in toată forma? că au venitu după Constantin celu Mare, de la care incepe ceea ce numescu juristii *jus novum* in diferinţă de propriul *jus vetus* al Romanilor, şi ceea ce numesce D. Barnuţiu (pag. 58) *periculele şi plagele* contra Românilor? că acelaşi Leon este chiar

celu d'intăiu imperatu care, după spusa lui Teofanu, a primitu coroana din măna Patriarchului şi a datu astfeliu o nouă ocasiune la preponderanţa eclesiastică creştină in politică şi la cearta pentru investitură?*) că dacă admitemu legile positive ale impĕratului Leon intr'o privinţă ca dreptu publicu, trebue să le admitemu şi in celelalte privinţe, in toate disposiţiunile lor, in *stratagemele bizantine*, in esploatările financiare sistematice ale ţeranului (veḑi Gibbon loc. cit.), etc.!

Unu altu esemplu de aceeaşi confusiune, care se viră până in noţiunile elementare despre istoria dreptului Romanu celui vechiu, este in § 23 al opului. Eacă acestu paragrafu;

§ 23. Legelatiunea.

Erà propriamente a poporului. *Lex* in sensu publicu e decretul facutu de poporu in Comitia. „*Gai.* I, 3. *lex est, quod populus jubet atque constituit.*" Instit. 1, 2. 4. *lex est quod populus Romanus senatorio magistratu interrogante, velut consule, constituebat.*"

---

*) Veḑi Gibbon cap. 36, a. 457—474.

„Legile cele mai vechì se făceau ìn *Comitiale curiate* si se refereau cea mai mare parte la negotiale familiei cumu erau arogatiunea, testamentele, altele determinau cumu se se faca alegerile magistratiloru asia erà *lex curiata de imperio.*

„De la *Serviu Tuliu* au inceputu sa legeferesca si *comitiale centuriate*, mai *tardiu* s'au numitu *leges* si decretele *comitialor tribute* cu tote ca acele se numescu *„plebiscita“*

„Diferintia intre *lex* si *plebiscitum* asia se espune: *(Atei. Capit.* la *Gell.* X. 20) *„plebiscitum est lex quam plebes, non populis scivit“*: XV. 27. *„plebiscita appellantur, quae tribunis plebis ferentibus accepta sunt.“*

„Legea in sensu mai strimtu cuprinde inse şi plebiscitele: *(Capitone* la *Gell.* X. 20) *„lex est generale jussum populi aut plebis rogante magistratu“* asia erau *lex Aquilia* si *Voconia* plebiscite.

„Legile comitialoru centuriate regulau mai alesu dereptulu publicu, relaţiunele esterne ale Romei si negotiale a totu poporulu.

„Plebiscitele la inceputu au avutu influentia mai pucina, in urma prein legea *Valeria Oratia* (Liv. III, 55), *Publia (Lib.* VIII, 12) si *Ortensi'a* s'au făcutu universalmente obligatorie. *Çaiu* 1, 3. *„dupa accea s'au adusu legea Orten-*

sia, prein care se asiedia cá plebiscitele se oblige pre totu poporul. Deci ele s'au facutu in acelu modu ecari cu legile.

„Plebiscitele aveau mare insemnatate pentru dereptulu privatu ca-ci mai toate legile erau plebiscite.

Inocenţa, cu care D. Barnuţiu eonfundă in acestu § epocele fără altă esplicare şi fără nici o aparenţă de consciinţă a adevěrului istoricu, este foarte remarcabilă.

Legelaţiunea era propriamente a poporului; cănd? a cărui poporu? a totalităţii sau, cum ḑice D. Barnuţiu, a *universităţii* cetăţenilor? Dar tot D. Bărnuţiu citează diferinţa intre *lex* şi *plebiscitum,* ḑicĕndu, că plebiscitul este o lege pe care a votat'o plebea, şi nu poporul, pe cănd *lex* este ceea ce a votatu numai poporul (Gai I, 3): şi apoi earăşi D. Barnuţiu spune, ca *in sensu mai strimtu* (cetesce: in sensu mai largu) legea cuprinde şi plebiscitele şi chiar că mai toate legile erau plebiscite. Va se ḑică: mai toate legile sunt plebiscite, ănsĕ plebiscitele sunt legi votate

de plebe şi nu de poporu, şi cu toate aceste legelaţiunea erà a poporului.

Şi apoi se cere de la bieţii studenţi să inţeleagă asemenea confusiuni, pe care poate profesorul insuşi nu le a inţelesu?

Esplicarea imprejurărilor atinse in acestu paragrafu se poate da numai *distingĕndu-se diferitele epoce istorice.* La intrebarea: a cui erà *legelaţiunea* la Romani? trebue să se respundă: să distingemu epocele. La inceputu ea se făceà in *comiţiele curiate*, unde cetăţenii se adunau după legăturile lor de ginte şi unde in timpul republicei erau admişi şi plebeii, care in origine juridică fuseserĕ oamenii de casă ai patriciilor şi care acum votau cu aceştia impreună in curii.*) Cătva timpu după introducerea constituţiunii numite a lui

*) Prin urmare in timpul repub. Comiţiele curiate nu erau adunări esclusive de patricii, cum s'a credutu de mulţi până acum, ci erau adunări unde votau atât patricii cât şi plebei, numai că aci se votà după ginţi, pe când in comiţiele centuriate se votà după censu, ear in cele tribute după despărţiri locale. Acesta este resultatul definitivu alu ultimelor cercetări in aceasta privinţă. Vedi Mommsen, *Röm. Forschungen* I. pag. 129—284.

Servius Tullius, legislaţiunea trece şi asupra *comiţielor centuriate*, adecă a adunării cetăţenilor după censul averii și după indatorirea la serviciul militaru. Mai in urmă, de la a. 307 ab urbe condita, dar cu oare care insemnatate mai alesu de la 422 incoace, legislaţiunea se produce şi in *comiţiele tribute*, adecă in adunările plebeilor şi a patriciilor, impărţiţi după locul proprietăţii lor fonciare primitive, care constitueà unu feliu de *origo* ereditară, neatărnată de domiciliu. Propuseciunea D-lu Barnuţiu, că „decretele comiţielor tribute se numescu plebiscita“ este falsă, şi de la sine se inţelege, că in *comiţiele tribute* care erau adunări după despărţirile locale ale proprietăţilor imobiliare, trebuiau să voteze şi patricii, fiindcă şi acestia erau proprietari de imobile, și din contra nu votau mulţi plebei, fiindcă mulţi din ei nu aveau proprietăţi imobiliare. Cu alte cuvinte: comiţiele tribute sunt adunări de „proprietari“ fără distingere de patriciatu sau plebeiatu.

Legislaţiunea in aceste trei feliuri de Comiţii se esercită dar de *populus*, adecă de im-

preunarea patriciilor şi a plebeilor, şi patricii ca şi plebei au egalminte dreptu la' votu, cu restricţiunea că in comiţiele tribute votează numai patricii şi plebeii *proprietari*. Decisiunile acestor trei Comiţii poartă toate numele oficiale de *leges*, pentru toate egalminte se află cele doue condiţiuni formale ale legilor, adecă intrebarea prealabilă a auspicielor şi confirmarea posterioară de către senatul patricicu; ear faptul, că legile se votează când de una când de alta din acele comiţii, atĕrnă de la natura objectului lor, mai mult după o practică usuală decât după unu dreptu strictu.

In toate aceste nu este ăncă vorba de plebiscite, şi inainte de 415 (*leges Publiliae*) sau mai esactu inainte de 465 (*lex Hortensia*) plebiscitul nu este lege, adecă disposiţiune obligatorie pentru cetăţenii statului Romanu, nu poartă titula oficială de *lex* şi nu obligă decât pe plebei care au votatu conform dreptului lor de asociaţiune, dar nu şi pe patricii. Toate celelalte semne se potrivescu cu această restricţiune: votanţii la plebiscite se

numescu *plebs* şi nŭ *populus*, fiindcă patricii sunt eschişi, adunarea se numesce *concilium* şi nu *comitia*, decisiunea *scitum* şi nu *lex*; intrebarea auspicielor şi confirmarea Senatului lipsescu.

In aceste adunări ale asociaţiunii plebeice, toţi plebeii votează la inceputu *curiatim*, adecă după impărţirea in care se aflau la comiţiele curiate, se inţelege: cu eschiderea absolută a patriciilor, ănsĕ se vede că totuşi oamenii de casă, clienţii patriciilor, aveau preponderanţă, şi aşa se decide la 283 a. u. c. după propunerea lui Volero Publilius, că votările plebiscitelor să se facă de acum inainte *tributim*, adecă după impărţirea proprietăţilor imobiliare. In acestu modu burgesimea plebeică cu proprietate de pămĕntu căştigă proponderanţa, şi esclude pe plebeii fără proprietate cari erau mai curĕndu supuşi influinţei guvernului. De acum inainte dar adunările esclusive a le plebeilor se convoacă şi plebiscitele se votează *tributim*, ănsĕ rĕmănu ăncă disposiţiuni particulare a le asociaţiunii lor obligatorie pentru dĕnşii şi

intre dĕnşii, dar nu pentru cetăţenii romanì ca atari, şi prin urmare sunt osebite de *comiţiele tribute*, la care participau şi patricii, şi a căror decisiuni erau *legi* obligatorii pentru toţi cetăţenii Romani! *)

Tocmai in sec. V de la clădirea urbii se introduce in aceste raporturi o modificare fundamentală. Prin *lex Hortensia* de la a. 465 a. u. c., o lege primită in comiţiele centuriate, se decide, că disposiţiunile votate de către plebe in adunările ei separate să fie obligatorie pentru toţi cetăţenii, şi aceasta in virtutea dreptului ce-lu are poporul Romanu, adecă patricii cu plebei impreună, de a numì unu depositaru al puterii sale legislative. Astfeliu adunarea proprietarilor plebei devine oare cum mandatara poporului in privinţa legislativă (precum mai tărḑiu devinu imperaţii mandatari personali) şi de aci inainte, dar numai de aci inainte, plebiscitele sunt şi se numescu oficial *leges*, au aceeaşi valoare prac-

---

*) Aşa dar prin aceea că plebeii votează *tributim*, adunările lor nu sunt comiţii tribute, precum nu erau comiţii curiate inainte de 283 când votau *curiatim*.

tică, deşi in modul propunerii lor remănu ăncă diferinţe intre ele şi legile proprie ale comiţielor curiate, centuriate şi tribute, care mai subsiste ăncă şi după acestu timpu.

Prin urmare frasa D-lui Barnuţiu: „legea in sensu mai strimtu cuprinde şi plebiscitele, aşa erau lex Aquilia şi Voconia plebiscite“ (pag. 30) este confusă, şi trebue astfeliu restabilită: legea, care nu are sensu strimtu sau largu, cuprinde pănă la a. 465 a. u. c. numai decisiunile comiţielor curiate, centuriate şi tribute, ănsĕ de aci incoace, in urma legii Hortensie, ea cuprinde şi decisiunile concilie lorplebeice, adecă plebiscitele, şi astfeliu plebiscitele lui Aquilius şi lui Voconius, fiindcă sunt votate după a. 465, adecă al lui Aquilius la 467 sau 573 (data nu este sigură, dar sigur este că a fostu după *lex Hortensia*) şi al lui Voconius la 575, au titula oficială de legi.

In primul seculu inainte de Christosu şi in seculele posterioare modifiicarea mergè mai departe: se introducu *leges datae* sau *constitutae*, adecă decrete a le unei singure persoane (*imperator*), care decretează ca unu mandataru

alu poporului *(lex rogata)* dispositiuni cu putere de legi. Legislatiunea devine dar personală şi astfeliu forma guvernului este cea ce numimu noi modernii absolutismu.

Revenindu acum de la aceasta espunere prea intinsă*) a legislatiunii Romane la critica cărtii ce ne ocupă, credemu a fi doveditu lectorilor nepărtinitori că, admitêndu chiar puntul de vedere al D-lui Barnutiu, adecă drep-

---

*) Espunerea am făcut'o pentru a nu lasà să se strecoare in capul studentilor asemene erori in privinta istoriei dreptului Romanu. Din acelaşi interesu citămu aci şi testurile originale, prin care se sustinu opiniunile de mai sus. Laelius Felix la Gellius 15, 27: *(plebi scitis) ante patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator legem tulit, ut eo iure quod plebs statuisset omnes Quirites tenerentur.* Plin. *h. n.* 16, 10 37: *Q. Hortensius dictator cum plebs secessiset in Ianiculum, legem in Aesculeto tulit, ut quod ea iussisset omnes Quirites teneret.* Gaius 1, 3: *olim. patricii dicebant se plebi scitis non teneri, quia sine auctoritate eorum facta essent: sed postea lex Hortensia lata est, qua cautum est, ut plebi seita universum populum tenerent, itaque eo modo legibus exaequata sunt.* (Comp. *Inst.* 1, 2, 4). Pomponius *Dig.* 1, 2, 2, 8: *quia multae discordiae nascebantur de plebi scitis, pro legibus placuit et ea observari lege Hortensia, et ita factum est, ut inter plebi scita et legem species constituendi interesset, potestas autem eadem esset.*

tul Romanu, totuşi sistemul D-sale nu este decăt o ţesetură de confusiuni chronologice sau unu sistemu de anachronisme.

In critica de pănă acum amu presupusu, că ideile D-lui Barnuţiu se potu justificà fiecare in parte ca legi realizate in Dreptul publicu al Romanilor şi amu arătatu numai, că şi in acestu casu *impreunarea* lor in sistemul Barnuţiu nu este decăt o confusiune anachronistică de disposiţiuni care se compune unele pe altele.

Ănsĕ chiar acea presupunere a fostu prea favorabilă cărţii ce ne ocupă; căci in adevĕru, ideile fundamentale ale D-lui Barnuţiu luate in parte nu sunt toate din dominiul dreptului Romanu şi tendinţa D-sale de a ni le presentà totuşi ca legi realizate in viaţa practică a acelui poporu, este o desnaturare a adevĕrului istoricu.

Şi mai ăntăi ideea ce şi-o face D. Barnuţiu de Domnitorul Romănilor, nu este romană. Domnitorul Romănilor, ḑice D. Bar-

nuţiu, să fie judecătoru in timpu de pace şi Duce in timpu de belu (pag. 147), elu să nu fie *legibus solutus*, ci să recunoască drepturi nemutabili mai presus de ori care autoritate (pag. 148), să nu lucreze de capul seu, ci cu consiliul celor mai inţelepţi (pag. 149) etc. Toate aceste potu fi opiniuni foarte filantropîce, dar nu sunt romane. Impĕratul rőmanu, care ne a adusu pe noi in Dacia, şi toţi impĕraţii romani căţi ne au stăpănitu, erau absoluţi, despoţi in toată forma, autorizaţi de dreptul publicu alu Romanilor de a fi aşa. Consiliul celor mai inţelepţi, de care vorbesce D. Barnuţiu, nu insemnează nimic. De la sine se inţelege, că ori ce impĕratu va avè sfătuitori inţelepţi, din contra anume la guvernuri despotice se producu asemene consilii de statu compuse din oamenii intimi ai Curţii, care joacă rolurile cele mari şi totdeauna funeste in statu, in mijlocul cărora se află vatra intrigilor, din care se formează Camarillele etc. Intrebarea este totdeauna: cine numesce consiliarii şi ce competinţă au? Dacă tot Prinţul ìi numesce şi

dacă remăne tot in a lui liberă dispoşiţiune de a le urmà sfatul sau nu, atunci avemn tocmai ceea ce se chiamă astăḑi absolulutismu sau despotie.

Şi unu asemene absolutismu despoticu erà la Romani. Gaius o spune cu deplină lămurire, că impĕraţii decretează legi prin edicte, şi chiar prin simple scrisori, şi că nici odată nu s'a pusu in indoială puterea de legi a acestor ordine*); ear Ulpianu ḑice, că ceea ce-i place Prinţului, are putere. de lege, fiindcă prin *lex regia* i s'a conferitu lui intreaga potestate legislativă.**)

Aceste sunt texte positive ale juriştilor Romani şi in faţa lor nimene, dacă admite

---

*) Gai I. 5: Constitutio principis est, quod imperator decreto, vel edicto, vel epistola constituit; nec umquam dubitatum est, quin id legis vicem obtineat, cum ipse imperator per legem imperium accipiat.

**) Ulpianus, L. I. pr. D. de constitutionibus principum (I. 4). Quod principi placuit, legis habet vigorem, ut pote cum lege regia, quae de imperio ejus lata est, populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem conferat.—Quodcunque igitur imperator per epistolam et subscriptionem statuit, vel cognoscens decrevit, vel de plano interlocutus est, vel edicto praecepit, legem esse constat.

odată dreptul Romanu, nn ne mai poate produce ilusiunea unui Prinţu „responsabilu,“ supusu legilor, ascultătoru de sfatul poporului, şi alte asemene sentimentalităţi moderne, care au pututu existà in inchipuirea D-lui Barnuţiu, dar care nu au existatu nici odată in jurisprudenţa romană.

Ănsĕ cea mai gravă din erorile istorice ale D-lui Barnuţiu este cea relativă la cestiunea proprietăţii fonciare, la *agrul publicu*. Amu arătatu la inceputul criticei noastre, unde vorbeamu de consecinţele practice ale scoalei Barnuţiu, că ideea reposatului magistru in această privinţă erà de a se luà din măna proprietarilor moşiele lor şi de a se impărţì intre toţi, remăindu a se determinà de către statu modul şi cătăţimea fiecărei posesiuni.

Citămu acum cele mai importante din dovedile istorice, pe care opul D-lui Barnuţiu vrea să se radime in această privinţă:

> Nece unul din scopurile natiunii Romane nu e cu potentia, pana cand voru fi Românii condemnati la paupertate afora de altele si prein impartirea cea de astadi a teritorului natiunale.

In contra acestei perniciose degenerari a proprietati române de la scopurile sale s'au declaratu si s'au luptatu dereptul romanu in toate timpurile, s'au declaratu si s'au luptatu cei mai mari Romani atatu in Itali'a catu si in Daci'a; éc'a orecate documente despre acestu belu sacru agrariu.

Consulele *Sp. Cassiu* (485 a. C.) au proieptatu, cá *se șe imparta agrii castigati cu armele* atatu intre plebe catu si intre soci. Ce e dreptu, elu au fostu condamnatu la morte de curiele patriciloru, dar legea agraria n'au muritu de impreuna cu elu.

Legea Thoria agraria (111 ani a. C.): „care locu, agru, edificiu s'au datu asemnatu, se fia aceluia, caruia s'au datu prein lege si plebiscitu si altul se nu lu aiba, se nu lu poseda, se nu lu folosesca, *nece* se se *despolia* de posesiunea lui (neive eo agro, loco, edificio *spolietur*).

„Care agru locu s'au datu *satenilor* in tier'a Italiei... acel'a se nu se *venda* altmentre de cumu are a se *vende* dupa acesta lege."

Legea Licinia (365 a. C.) „se nu pota avé, tiené, posedé nimene dupa acesta lege suptu nece unu dreptu seu titlu modu mai mare de 500 jugre, 100 de vite mari, 500 mici.

„De cate ori va jubé poporulu Romanu a se

imparti agrulu prein curatori, se nu se asemne mai pucine jugre de siepte.

„După ce va fi adusa (perlata) acesta lege, Parentii, Calarii, Plebea si chiaru totu poporulu Romanu se jure ca o va serbá cu santitate (sancte se servaturum jurato).

„Totu agrulu ce va avé, va tiené, va posedé cineva peste modulu prescrisu se i se iee, si se se imparta cu pretiu ecu (aequo pretio) la pauperii ce n'au agru.“

Tiberiu Gracchu (132 a. c.) au propusu renovarea legii *Licinie*, 500 jugre pentru fiecare cive romanu, 250 jugre pentru fiecare copilu suptu potestatea patria. Elu au cadiutu cu 300 dein poporu, dar legea au resuscitat'o frateseu *Caiu Grachu* (120 a. C.), elu inca au fostu omoritu dein preuna cu vreuna trei sute, dar' poporulu recunoscatoriu au redicatu statue amenduroru fratiloru si i au numitu *confesori ai libertatii*, si legea agraria n'a muritu cu ei.

Legea Sempronia: „Totu agrulu ce va luá cineva prein impartire si asemanare pre acel'a se n'aiba voia elu si eredele lui a lu transcrie, a lu alienă a lu vende altuia.

„Centuriele se vor imparti, asemnă in poterea acestei legi se fia jugre doue sute.“

Legea Iulia de agrorum divisione: „De va

posedé cineva mai multu de catu e permisu prein legea *Licinia*, totusi cei XX de barbati se nu-lu scota dein posesiune in contra voiutie sale.

„De nu va ajunge agrulu publicu, cei XX de barbati se cumpere catu va fi de ajunsu de la cei ce vor voi a vende.

„Pretiulu fundiloru de cumperatu se nu se permita arbitrului celor XX barbati, ci se se solba posesoriloru dupa censul dein urma.

„Celu ce va luá agru dein acesta lege a nostra, elu si eredele lui se n'aiba potere a lu vende in XX ani de la asemanare. — —

„Celu ce va miscá dein locu, dolo malo, minii statuiti se fia condemnatu a dá pentru fiacare terminu, de cate ori va face, cate cinci dieci auri in publiculu coloniei in alu careia agru se va face un'a cá aceea.

„Senatulu si poporulu Romanu se jure ca va serbá cu santitate acesta lege.....

Prin urmare Românii au dreptu a postulá nu numai revisiunea codiciloru, ci si institutiunilor, care i'au lipsitu de mosi'a parentesca si de libertatea lor cea originaria.

„Cu acést'a statul Românu e *datoriu natiunii Române, adeca sie'si*; elu nece ca pote se mai amâne implenirea acestei detorie fora de a'si negá originea sa romana si esistentia sa.

Prein improprietarea Româniloru, proprietatea cea mare de astadi, institutiune feudale si ostile natiunei Române, s'ar' face proprietate si institutiune Romana cumu au fostu; astadi ea redica atatu libertatea [Româniloru catu si valorea si esenti'a adeveratei proprietati. (pag. 126, 127, 128, 131, 132).

Din lunga citaţiune precedentă resultă opiniunea D-lui Barnuţiu, că in contra impărţirii de astăḑi a proprietăţii fonciare s'ar fi „declaratu şi luptatu dreptul romanu“ şi că „prin urmare“ Romănii cei fără proprietate au dreptu a-şi cere inapoi „moşia părinţească“ de la cei ce o posedu.

Ănsĕ citaţiunile D-sale din dreptul Romanu nu probează aceasta şi nici o citaţiune nu o poate probà, fiindcă nu este. Spre dovadă vomu căutà mai ăntăi a esplicà natura *agrului publicu* şi apoi a desvĕli jurisprudenţa lui din chiar citatele reproduse mai sus.

Agrul publicu este pămĕntul căştigatu statului Romanu prin subjugarea unei ţeri, uneori şi prin donaţiune. Cea mai mare parte

a acestui pămêntu erà la inceputu dominiu alu statului şi se ingăduià cetăţenilor spre intrebuinţare cu plată *(possessiones)*, ear dacă pămêntul nu erà cultivatu, se lăsà in ocupaţiunea lor, ănsĕ tot cu o mică dajdie *(loca relicta)*. Acele posesiuni ănsĕ puteau să fie şi vêndute şi moscenite de către cetăţeni. Astfeliu fiindu, posesiunile primitive tindeau chiar in timpurile cele d'intăi a devenì proprietate privată şi prin urmare plata posesiunii a devenì une simplu impositu fonciaru. După 111 a. Ch. prin aşa numita *lex Thoria* ele devinu cu totul proprietate privată fără nici unu impositu.

De aci resultă necesitatea de a distinge in fiecare epocă, dacă este vorba de unu agru publicu moscenitu de mai nainte, sau de unu agru publicu nou, care atunci se dobăndesce de statul romanu şi in privinţa căruia se nasce cerinţa de a se impărţi *(assignari)* in modu egalu intre toţi.

Ori unde apare această cestiune in dreptul romanu, are doue cuprinderi distinse: 1) o recunoascere a posesiunii celei vechi, 2) dis-

posiţiuni asupra impărţirii agrului celui nou. Cu căt ne depărtămu mai mult de timpul lui Licinius Stolo (367 a. Chr.), cu atăt acea recunoascere este mai formală şi mai intinsă, aşa incăt in ultimul secolu inainte de Christosu şi in totu timpul după Christosu, prin urmare şi in totu timpul, in care amu fostu noi, cei din Dacia, sub imperiul romanu, nu se află nici o singură lege in dreptul Romanu care să fi atacatu vechiele proprietăţi moscenite de pămĕntu provenitu din agrul publicu, ci din contra toate le recunoscu ca proprietate privată. Ultima incercare de a face unu asemene atacu este revoluţiunea lui Caius Sempr. Gracchus (121 a. Chr.), care remăne fără resultatu.

După această espunere a adevĕratei stări a lucrului, trecemu la documentele D-lui Barnuţiu „despre acestu belu sacru agrariu *)“ in totu dreptul Romanu.

1) Consulele Sp. Cassiu (485 a. Chr.) a proectatu impărţirea agrului publicu.

---

*) Remarcaţi espresiunea: resboiu sfăntu pentru moşie.

Dar acestu proiectu trecut'a in dreptul publicu al Romanilor? Nu; Sp. Cassiu a fostu condemnatu la moarte din causa lui. Stranie confirmare a teoriei D-lui Barnuţiu!

2) Legea Thoria (111). Agrul publicu să fie alu acelui, căruia s'a datu şi care să nu fie despoiatu de elu.

Cum a pututu D. Barnuţiu să citeze această lege in susţinerea opiniunii sale!

Aşa numita lege Thoria de la 111 a. Chr. este o lege, prin care tocmai aristocraţii proprietari, din reacţiune violentă contra incercării Grachilor şi spre a nimicì odată pentru totdeauna asemene atacuri in contra posesorilor agrului publicu, au reeşitu a decretà, că posesiunile agrului publicu din partea lor, chiar cele abusive şi exorbitante, sunt bune şi sfinte, că ar fi o prădare, o spoliare cănd li s'ar luà, că ele trebuescu chiar să fie prefăcute in proprietate privată a lor (pe cănd mai nainte s'ar fi pututu considerà numai ca luate in posesiune de la Statu) şi in fine că ele sunt scutite chiar de contribuţiuni.

Această „lex Thoria“ este anularea juri-

dică a ori-cării incercări de a mai revenì la vechiul *ager publicus*, şi unu profesoru alu unei facultăţi de dreptu s'a găsitu să o citeze ca documentu pentru a incepe astăḑi la noi lupta agrului publicu in contra unor proprietăţi de sute de ani!!

Faţă cu asemene faptu ne abţinemu de ori ce altă critică a noastră şi çitămu numai cele doue texturi cunoscute din autorii antici, prin care se esplică inţelesul legii in cestiune: „(După moartea lui Gracchu) proprietarii cei bogaţi despoiarĕ din nou cu violenţă pe cei săraci sub diverse pretecste. Astfeliu soartea acestora devenì tot mai tristă, şi in fine Sp. Thorius făcù de se votâ o lege, care anulâ absolut pe cea agrară şi consolidâ proprietăţile in mănele a chiar posesorilor lor. Fiindu astfeliu proiectul lui Gracchus, care ar fi fostu aşa de folositoru republicei, dacă s'ar fi pututu realizà, nimicitu prin asemene disposiţiuni viclene, se mai adăugâ in fine o lege, care suprimâ şi impositul bănescu de pe acele proprietăţi.“ (Appianus Alex., *De Civil. Rom. bell.*, I. 27),— „Sp. Thorius prin o lege vi-

ţioasă şi nefolositoare a rădicatu impositul de pe agrul publicu." (Cicero, *Brutus*, 36).

3) Al treilea documentu al D-lui Barnuţiu este: Legea Licinia (365 a. Chr.), care dispune că din agrul publicu vechiu să nu aibă nimeni mai mult decăt 500 jugre etc., ear din celu ce se va impărţì decum inainte, să se dea fiecărui cel puţin 7. Aceasta probează, că, pe când la agrul publicu viitoru se ficsează unu minimu de egalitate, pentru posesiunile vechi se sancţionează prin lege ocuparea abusivă de 500 jugere, cifră enormă, şi care nu puteà produce decăt peirea proprietăţilor celor mici, care mai remaseserĕ*). Dăr şi aşa cum erà, legea a fost fără efectu durabilu, căci

4) Tiberius Gracchus (la 132 a. Chr.) propune renovarea legii Licinie, prin urmare ea

---

*) Din care causă Mommsen presupune (*Röm. Gesch.* I. pag 275, edit 2), că Licinius Stolo a lucratu mai mult in interesul proprietăţilor celor mari cu intenţiunea de a deturnà tendinţele plebeilor săraci, şi citează pentru aceasta şi faptul semnificativu, că Licinius Stolo a fostu unul din cei d'intăi condemuaţi pentru escesul acelui *maximum* de 500 jugere,

nu se mai puneà in practică. Ănsĕ această propunere devenit'a dreptu publicu al Romanilor? Nu; Tiberius Gracchus fù omoritu din causa ei.

5) Frate-seu Caius Sempronius (121 a. Chr.) renoesce propunerea. Ănsĕ şi elu fù ucisu din causa ei.

Ce să continuămu mai departe? După C. Sempr. Gracchus vine suscitata „lex Thoria“ de la 111 a. Chr. care desfiinţează ori ce lege agrarie şi face din posesiunile agrului publicu proprietăţi private. Şi de aceea vedemu legile posterioare mărginindu-se căt pentru vechiele posesiuni in recunoscerea lor, aşa d. e.

6) *Legea Julia de agrorum divisione* (59 a. Chr.) citată de D. Barnuţiu: de va posede cineva chiar mai mult decăt e permisu prin legea Licinia, totuşi să nu fie scosu din posesiune in contra voinţei sale, etc. etc.

Resumăndu acum observările noastre critice asupra demonstraţiunii D-lui Barnuţiu in această privinţă, constatămu, că *dreptul publicu* al Ro-

manilor aşa precum ilu citează D-sa, nu ar putè sprijinì niciodată unu atacu in contra proprietăţilor actuale din România, fiindcă din „documentele“ D-sale unele probează tocmai contrariul de ceea ce voesce D-sa, altele esplică teoria D-sale numai in privinţa agrului nou, ănsĕ confirmă posesiunile vechi, altele in fine nu sunt dreptu publicu, ci numai proiecte de legi anulate cu violinţă din momentul nascerii lor, tendinţe şi aspiraţiuni ale unei partide politice la Romani, dar nu legi realizate in dreptul lor publicu.

Prin urmare D. Barnuţiu numai atunci s'ar putè provocà la legile agrarie ale Romanilor in susţinerea opiniunii D-sale, cănd amu căştigà noi unu agru publicu nou, d. e. cănd am cucerì Turcia şi cănd s'ar nasce intrebarea, cum să impărţimu teritoriul ei. Dar cănd este vorba numai de impărţirea actuală a pămĕntului României, D. Barnuţiu nu are cuvĕntu a incepe „belul seu sacru“ in contra proprietăţii cu dreptul Romanu, şi cea mai bună dovadă, că nu are cuvĕntu, este tocmai uciderea lui Tib. şi

Sempr. Gracchus, care dă scoalei Barnuţiu o lecţiune despre soartea ce ar asceptà-o şi pe ea, cănd amu fi noi acei Romani, a căror dreptu publicu pretindu D-lor a ni-lu esplicà in acestu modu.

Ce e`dreptu, D. Barnuţiu se consolează de uciderea Gracchilor prin aceea că, „poporul le-a ridicatu statue“; ănsĕ şi aci ar fi uşoru de doveditu, că totuşi *juriştii* romani (fiindcă e vorba de dreptul publicu alu Romanilor) nu au incetatu a numì incercarea Grachilor o incercare criminală şi a lăudà pe cei ce i-au ucisu; şi pentru a terminà şırul citaţiunilor D-lui Barnuţiu, vomu adăogà şi noi o citaţiune romană, care are avantagiul de a fi cunoscută de toată lumea: „De mult Catilina,“ se adresează unu consulu republicanu cătră acesta, „aşu fi trebuitu să te trimetu la moarte: au nu scimu noi, cum pe Tib. Gracchus, care incepuse numai a clătinà ordinea republicei, ilu ucise P. Scipio, celebrul nostru compatriotu!“ Aceste cuvinte le pronunţă in prima sa oraţiune Catilinară Ciceron republicanul, autoriul de predilecţiune

al D-lui Barnuţiu, despre care ḑice D-sa, ca să ne ţinemu „de gloria şi onoare a-i studià cărţile, fiindcă a fostu *una dată celu de antaniu politicu in lume, şi magistrul tuturor seculilor in politica.* (pag. 146).

Lectorii cari au avutu răbdarea a urmà critica noastră până aci, işi vor fi formatu din cele ḑise o idee destul de lămurită despre valoarea argumentelor D-lui Barnuţiu, intrucăt sunt razimate pe dreptul Romanu; şi acum ne remăne numai a esaminà valoarea demonstaţiunii D-sale intr'o parte a cărţii, unde nu se puteà razimà pe acelu dreptu: in cestiunea Principelui străinu.

Din norocire pentru noi cestiunea Principelui străinu este hotărită, şi hotărită intr'unu modu contrariu ideilor scoalei reposatului Profesoru. Această hotărire ne pune in stare a apreţuì argumentele D-lui Barnuţiu din practică, comparăndu intĕmplările, de care ne ameninţà D-sa dacă amu alege unu Principe străinu, cu starea actuală a noastră după ce l'amu alesu.

D. Barnuţiu arată următoarele consecinţe principale ale introducerii unui străinu:

1) Naţiunea Română şi teritoriul romănu aru incetà de a fi libere.

Nece una natiune fora de teritoriu liberu nu pote fi libera; dara teritoriul supusu unui Domnu strainu nu e liberu; asia dara nece natiunea supusa la Domnu strainu inca nu e libera. (pag. 158).

2) Domnul străinu va umplè ţara de străini, va da din capul locului o direcţiune străină la toată administraţiunea şi educaţiunea publică; spre acestu scopu elu se va „ingrădì“ cu oameni din naţiunea sa, ear pe Români ii va dà la o parte.“ (pag. 162).

3) „Elu va ridicà toate libertăţile Românilor şi inainte de toate libertatea presei.“ (pag. 263).

4) „Contribuţiunile şi veniturile ţerei nu le va intoarce spre folosul Românilor, ci eu aceste va transportà coloni străini pe pămĕntul Românilor.“ (pag. 163).

5) „Domnul străinu va da in mănile străi-

nilor şi industria şi comerciul care se mai esercită astăḑi de Romăni.“ (pag. 164).

6) „De aci inainte nici unu Romănu nu se va mai nasce liberu, ci fiecarele se va nasce sclavul Domnului străinu.“ (pag. 165).

7) „Averea ţerei va fi averea Domnului străinu.“ (pag. 165).

8) „Domnul străinu ereditariu va preferì Romănilor pe toţi perucherii străini, pe toţi renegaţii şi veneticii care aru avè vre o capacitate de a inşelà pe Romăni, de a-i stoarce şi de a-i face ca să le fie ruşine de numele lor.“ (pag. 169).

Pentru a cruţà gustul lectorului şi simţimĕntul de bunăcuviinţă, ne oprimu de a continuà asemene citaţiuni. Cele reproduse pănă aci sunt prea suficiente spre a dovedì valoarea ideilor scoalei Barnuţiu in această privinţă şi — lipsa de tactu de a le publicà in timpul de faţă.

Previḑiunile Magistrului ei, după cum toţi ne-amu convinsu astăḑi, nu s’au realisatu, ci s’a realisatu contrarul lor. In ceea ce privesce partea dreptului pnblicu din acele

previḑiuni, eroarea lor erà de la inceputu manifestă, ameninţările D-lui Barnuţiu despre perderea libertăţii teritoriului şi perderea averii naţionale sub Domnul străinu erau numai o nouă dovadă de confusiunea istorică, ce domnesce in totu opul D-sale. Acele pericule s'aru fi pututu referì la timpurile feodale, pe care ănsĕ de la revoluţiunea francesă incoace le-a invinsu Europa odată pentru tot deauna. Nici unu principe dintr'o ţară a Europei apusene nu mai găndesce astăḑi a confundà statul cu persoana sa, averea Statului cu averea sa privată. Atăt regii Prusiei, Engliterei şi Italiei, căt şi impĕraţii Franciei şi Austriei primescu sub forma listei civile unu salariu de la Statu ca cei d'intăi funcţionari ai lui, şi veniturile şi cheltuelele Statului se ficsează prin budgete publice separate, care n'au nimicu a face cu averea Principilor. A ignorà asemene lucruri de pe catedră, ar vrè să ḑică a speculà cu nesciinţa auḑitorilor, pentru a le introduce in capu o confusiune, potrivită poate cu interesul unei partide, dar nu cu interesul adevĕrului.

Eară in ceea ce se atinge de urmările practice ale Principelui străinu in privința naționalității, s'a intĕmplatu ceea ce puteà să prevadă ori ce omu cu minte și cu bună credință ce se va intĕmpla: in locu ca Principele străinu să ne fi instrăinatu pe noi, elu s'a indigenatu pe sine, și nu noi tindemu a ne face germani, ci germanul tinde a se face romănu.

Și dacă este vorba de temutu, ne ceremu voie a spune că singura noastră temere ar fi astădi, nu că noi vomu devenì vre odată germani, lucru imposibilu, dar că Principele germanu ar putè devenì — prea romănu, adecă ar putè, cedĕndu presiunii celor ce-lu incungiură, să adoapte spiritul de intoleranță, ce in timpul din urmă se manifestează intre Romănii din clasa de mijlocu cu aerul falsu de spiritu de naționalitate.

III

Modul Pertractării.

După ce amu arătatu ideile principale ale scoalei Barnuţiu şi valoarea demonstraţiunii lor, ne remăne a vorbì despre modul pertractării şi stilul opului ce ne ocupă.

Vomu căutà şi aci, ca şi in observările precedente, a pune pe lectori in starę prin citaţiuni numeroase din cartea autorului să-şi formeze inşii o opiniune imparţială.

Ceea ce din inceputu ne-a surprinsu la lectură, a fostu lipsa de sensu precisu alu cuvintelor intrebuinţate şi contradicerea in care

se punu unele pasage cu celelalte şi prin urmare se anulează reciproc. Impresiunea produsă prin această manieră este din cele mai neplăcute; toată frasa are aerul de a permite doue inţelesuri contrare şi toată demonstraţiunea pĕcătuesce prin eroarea logică numită *quaternio terminorum*.

Analizaţi d. e. unu paŝagiu ca acesta:

„Domnii Românilor n'au fostu *neresponsabili* cumu au fostu si sunt dominatorii feudali."

„Adeveratu ca Românii n'au esecutatu pre Domnii loru ca Ànglii şi Francii cei civilisati: totusi si ei i au judecatu, si pre unii i au numitu buni si mari, pe altii rei si cumpliti. Apoteosile si sentintiele lor sunt scrise in analele si in animele Româniloru: *Radu celu mare, Alecsandru* si *Stefanu celu bunu si mare, Aron celu cumplitu*, &."

Nu vrea să ḑică aceasta, a-şi bate jocu de inţelegerea lectorului? *Responsabilu* in inţelesul dreptului publicu este acela, care poate fi acusatu inaintea unei autorităţi constituite a Statului şi condamnatu de aceasta. Unu Domnitoru, unu ministru etc. sunt prin urmare

responsabili, cănd la incetarea funcţiunii potu fi traşi la respundere pentru faptele lor şi daţi justiţiei civile sau criminale a Statului. In locul acesteia D. Barnuţiu ne vorbesce de judecata „in inima Romănilor“ şi in opiniunea istoricilor. Dar cu acestu chipu şi impĕratul Nicolae alu Rusiei şi Ludovicu XIV alu Franciei erau responsabili, fiindcă s'au judecatu de inimele oamenilor privaţi, şi toată argumentaţiunea responsabilităţii este unu jocu de cuvinte.

Altu esemplu. In § 97 D. Barnuţiu incepe combaterile sale contra Domnului străinu prin a ḑice (pag. 150):

„Românii dein Daci'a s'au batutu necontenitu in contra dominatiunii straine atatu in Daci'a vechia catu si in Daci'a lui Aurelianu.“

Asemene la pag. 157:

„Onoarea fiacarei natiuni se tiene de derepturile lor totu de un'a firme, nemutabili si nealienabili cá si libertatea ei, acumu a supune pre Români la *domni straini* va se dica a le atacá *onoarea natiunale,* fiendu desonore a fi una natiune supusa la *straini;* precum acést'a au demonstratu o si Germanii iu dilele nostre

candu s'au redicatu toti cá unulu in contra lui *Napoleone.*"

Aceiaşi confusiune in cuvinte, aceiaşi eroare in conclusiune. Alta este Domnul străinu şi alta este dominaţiunea străină. Germanii nu s'au revoltatu in contra persoanei lui Napoleon, ci in contra subjugării lor sub Franţa. Ănsĕ fiindcă Principele străinu alu României, se ţine de casa Hohenzollern, România nu este supusă Prusiei, şi periculele ce le arată D. Barnuţiu in dominaţiunea străină, n'au a face cu cestiunea Domnului străinu.

Alu treilea esemplu:

In § 57, D. Barnuţiu numeră intre probele despre dominaţiunea *continuă* a naţiunii române asupra Daciei şi limba naţională ca celu mai preciosu monumentu, care ne-a conservatu o sumă de nume geografice romane, d. e. Ampoiul, Ardesiul, Calata, Campulungul, Iassii, Caracalul, etc.

Dar aceste nu potu probà *continuitatea*, ci numai esistenţa odinioară a Românilor pe pămĕntul Daciei, pe care nimeni n'a pus'o in

indoialĕ. Pentru 20 de nume geografice romane in ţara noastrĕ ni se potu arĕtà 100 de nume slavone (Milcovul, Dĕmboviţa, Ialomiţa, Glavaciocu, Priscovu, Bucoveţul, Dobroveţu, Popoveni, Lacriţa, Preajba, Ilfovu, Jilava, etc. etc.), cari ănsĕ earăşi nu probează continuitatea domniei slavone peste noi, ci numai esistenţa Slavonilor odinioarĕ in ţara noastrĕ.

Alu patrulea esemplu:

D. Barnuţiu, in § 73, se intreabă: cine e Romănu? şi arată apoi intre semnele adevĕratului Romănu şi *religiunea*, fiindcă „religiunea consacră naţionalitatea, aşa căt nu e nici unu omu mai nereligiosu decăt celu ce sacrifică dreptul şi constituţiunea naţiunii sale la familii străine.“ (pag. 98.)

Aceasta vrea să ḑică earăşi a se jucà de cuvĕntul *religiune*. Religiunea este o credinţă supranaturală, care după scopul şi spiritul ei nu a avutu nici odată a face cu naţionalitatea pămĕnteană, ci din contra a avutu totdeauna unu caracteru cosmopoliticu; de aceea

s'a şi ḑisu, că preotul nu are naţiune, şi de aceea, dacă noi am cădè d. e. sub domnirea Rusiei, nu ar suferì religiunea noastră intru nimic, deşi ar suferì ori ce altă parte a esistenţei noastre.

Altu esemplu:

„*Limb'a Româniloru* e *limb'a unui poporu republicanu*; si acesta institutiune si garantia republicana e mai tare de catu tote; ea face cá poporulu se aiba comuniunea vietiei si libertatea spiritului, adeca se fia *republica* in sensulu celu naturale alu cuventului si atunci, candu i s'au redicatu celealalte institutiuni si garantie republicane.

„Fieudu spiritul Româniloru republicanu, pe care l'au conserbatu mii de ani in natur'a lui cea originaria precumu areta limb'a loru republicană, nu pote fi mai acomodată pentru d'insii nece una forma de guberniu, decatu form'a republicana. (Pag. 143, 144).

Remarcaţi acum, ce jocu se face cu cuvĕntul republică. La pag. 80 ni se spune, cá Romănii, după ce au scăpatu de Bizantini şi de Barbari, s'au invoitu să fundeze „doue republice sau ducate." Republice *sau* Ducate!

Dar misterul se esplică prin nota de la § 61.

„Ceea ce numescu alte natiuni *statu* noua se cuvene se numimu cu Romanii *republica*, nu numai pentruca asia cere firea limbei nostre, apoi pentru ca statulu românu pana astadi *e republica*, dar' si pentruca cuventulu *statu* cá si cuventulu *„guberniu“* e forte ambiguu, si de aceea se pote suci forte usioru 'in defavoarea libertatii.

„Atat'a autoritate avea numele *republica* si inaintea imperatoriloru, in catu de au si introdusu ei *Monarchi'a*, o au numitu totu deun'a republica.“

Noi in locu de *statu* să ḑicemu *republică*, fiindcă cuvĕntul *statu* se poate sucì. Darcănd despoţii romani au pĕstratu pentru despotiile lor tot numele de *republică*, nu s'a sucitu republica?

Şi dacă *republica* va să ḑică *statu*, atunci ce insemnează suscitata laudă a *limbei noastre republicane*, care ne arată, să nu alegemu altă formă de statu, decăt cea republicană?

Altu esemplu. La pag. 9 aflămu următoarea esplicaţiune:

„Jureprudenti'a Romana e „*divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia*" adeca jureprudenti'a Romana e *sistema* de adeveruri juridice si politice carile se deducu cu necesitate logica dein principiale supreme recunoscute si consentite de toti Romanii."

Cuvintele latine *divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia,* insemnează pe romănesce: cunoscinţa lucrurilor divine şi umane, sciinţa justului şi injustului. Comparaţi cu această traducere esplicarea D-lui Barnuţiu şi concedeţi, că la D-sa cuvintele latine sunt numai unu pretestu nepotrivitu pentru a substituì ideile D-sale cu totul osebite de testul latinu.

In alte pasage, unde nu se vede dea dreptul unu jocu de cuvinte, apare totuşi o lipsă de ori ce inţelesu folositoru.

Mai nainte amu citatu deja faimoasa notă asupra improprietăririi generale a Romănilor, in care D. Barnuţiu ne mărturisesce, că nu este cestiùne mai greà decăt aceasta, şi in locu să ne o inlesnească prin luminele D-sale,

ne spune numai, că lasă *Statului romănu* să o determine mai departe.

Tot aşa de folositoare sunt sfaturile asupra condiţiunilor sub care să se consolideze Unirea intre România şi Moldova, cestiune gravă pentru ţara noastră, şi care merità o esplicare lămurită din partea reposatului magistru. Eată ce spune D-sa:

„Unirea Moldovei si a tierei Române se fia *federatiunea* amenduroru suptu unu Duce. Federatiunea recunosce si respepta autonomi'a comuniloru, tienuturiloru si pre a amenduroru tieriloru, ele sacrifica numai atatu dein autonomi'a loru catu cere interesele publicu a tota natiunea Română, in celelalte remanu libere si autonome.“*)

„Comunile si tierile Române prein federatiune nu pierdu nemica dein derepturile si folosele ce au avutu, si natiunea câstiga *poterea*, pre care n'au avut'o nece una data si care'i e atatu de necesaria.“

Vine apoi obligaţiunea de a reintroduce

---

*) Pe basa acestui pasagiu s'ar putè unì scolarii lui Barnuţiu şi cu separatiştii din Iassi.

dreptul romanu, apoi o frasă contra Principelui străinu şi contra colonielor străine — lucruri ce n'au a face cu condiţiunile Unirii, şi in fine la pag. 94 ni se spune:

„Nu e mai putinu periculosa lips'a *concentratiunii* necesarie, acésta e lips'a de potere si duce la anarchia.

„Aci asia dara nu e nemica mai de doritu decatu cá Românii se nu se conduca in opera unirii de inspiratiuni straine, ci se se conduca de geniulu loru Românu cela ce i a conserbatu pana acumu."

Aşa dar teoria utilă, prin care D. Barnuţiu prepară pe scolarii sei din Iassi la cestiunea cea grea a decentralisării, este, că Moldova să sacrifice din autonomia ei atăt căt cere interesul naţiunii, ear pe de altă parte să nu fie lipsă de centralisare, căci ne-ar duce la anarchie.

Nu scimu, dacă scolarii D-sale sunt acum mai lămuriţi, decăt erau şi mai nainte, asupra acestei cestiuni.

Dar cele mai curioase pasage sunt acele,

unde D. Barnuţiu din lipsă de găndire precisă sau de atenţiune la ceea ce scrie, cade in contradicţiuni. D. e.

„Fiendu societatile unu dereptu naturale alu omeniloru, potestatea n'are dereptu a le proibi, a le pune piedece si dificultati, ele se potu formá de catra cetatiani si fora de concesiune dein partea potestatii“ (pag. 103).

Ănsĕ in contra *societăţilor secrete*, d. e. francmasoneria, trebue să vină intru ajutoru şi

„potestatea legelativa *proibindule* pre tote in forma. Potestatea legelativa are se determine ce societati se potu formá cu permisiunea ei, ce baserice, ce comunitati, ce corporatiuni, ne fiendu nece dereptu nece politicu a se formà atari fientie *straine* pe teritoriulu natiunale; dupa legea romana (L. 1. de colleg. D. quod cujuscunque universit.) *corporatiunile, colegiale, comunile* se potu constitui numai cu permisiunea statului.“ (Pag. 104).

Aşa dar: Romănii la pag. 103 sunt liberi a formà societăţi fără *concesiunea* potestăţii, dar la pag. 104 societăţile lor nu se potu constituì fără *permisiunea* potestăţii.

Altu esemplu:

La pag. 41 se ḑice despre dreptul consuetudinalu, că „işi are fundamentul in conscinţa cea morală şi religioasă a poporului şi trăesce in aceasta ca o tradiţiune şi ereditate naţională, ear celu scrisu se nasce comunemente din arbitriuri şi din scopuri egoistice şi contranaţionali.“ Ănsĕ la pag. 23 cetimu:

„Dupa ce s'au datu legile regie cea mai mare parte a dereptului consvetudinariu s'au prefacutu in dereptu scrisu, totusi au remasu multe nescrise, dereptulu erá necertu (*incerto jure* Pomp. D. I, 2, L. 2, § 3) si judecii poteau se asupresca si se faca abusuri. Deci Plebeii au cerutu codice, pre care se nu lu pota suci dupa arbitriulu loru consulii si judecii patriciani ce'si cautau numai interesulu propriu.“

Dar cea mai insemnată şi mai periculoasă contraḑicere a D-lui Barnuţiu este argumentaţiunea D-sale din dreptul naturalu, cum noi avemu suveranitate peste teritoriul vechei Dacie.

„Cei ce sustienu, ca nu e nece unu dereptu

naturale, si ca totu dereptul e numai positivu si istoricu, sustienu totu deuna data, ca nu e nece unu dereptu naturale nece pentru genti, si ca totu *dereptulu* asia numitu *alu gentiloru* (jus gentium) e aseminea numai *positivu si istoricu.*

„Noi ne declaramu in contra acestei triste doptrine si aci cumu ne amu declaratu in dereptul publicu internu si provocamu la ratiune, fontan'a derepturilor omenesci, si la personalitatea gentiloru, carea fiendu comune si naturale acestor'a tuturoru, se intielege, ca aceste deu se aiba si *derepturi naturali* unite cu ratiunea si cu personalitatea loru, derepturi mai vechi de catu ver ce autoritate séu conventiune, neviolabili si nedependenti de la aceste si de la poterea precumpanitoria.

„Esistu asia déra, afora de derepturile cele positive ale gentiloru, pre care le au nascutu si le schimba arbitriulu celor potenti, si unu dereptu nascutu dein ratiunea gentiloru si nemutabile, pre carele de si nu lu recunoscu congresele celor potenti, elu esiste cu tote aceste, pentru ca lu recunosce umanitatea ferecata in catene de acesti'a si condamnata la paupertate si nescientia; lu recunoscu gentile despoiate de personalitatea loru, sfasciate si condamnate de

dereptulu positivu a fi proprietatea unoru familie fortunate care 'si au edificatu palatiale loru pre mormentele acelorasi; de la autoritatea lui suprema ceea ce da voia asuprițiloru a *respinge poterea cu potere* 'si ascepta reinvierea si gentile pre care le au omoritu tirani'a positiva, si autoritatii lui cata se se supuna tote gentile si tote derepturile istorice ale acestor'a si ale dominatoriloru loru, pentruca acestu dereptu e mai vechiu de catu tote derepturile loru istorice, mai vechiu decatu istori'a. (pag. 181, 182, 183).

Foarte frumos ḑisu! Să vedemu ănsĕ, in ce raportu stau aceste cu Dacia:

„Prein *dereptulu teritoriului* intielegemu dereptulu de proprietate ce are universitatea natiunii Române asupr'a pamentului Daciei, carele in Moldov'a si in Tier'a Romănesca in respeptu catra straini e *dominium plenum* (cumu dicu politicii) si *de jure si de facto;* in Besarabi'a si Bucovin'a inca e alu universitatii natiunii Romane *si de jure si de facto,* ma e afeptatu cu serbitute rusesca si nemtiesca“ (pag. 116).

Intrebare: de unde derivă dreptul nostru, adecă dreptul Romanilor, asupra pămĕntului Daciei? Cum, după pasagele elocuente ale

D-lui Barnuţiu citate mai sus, intemeiază D-sa suveranitatea noastră teritorială?

Despre aceasta găsimu numai o mică notă lăturalnică la pag. 124 in următorul cuprinsu: *Romanilor era solemne a lua agrii celor invinşi in belu şi a-i da la ai lor ca premiu alu viptoriei.*

Ori cine simte contradicerea acestor rĕnduri cu acea argumentaţiune din dreptul naturalu. Va să dică, noi posedămu Dacia in contra dreptului naturalu invocatu de D. Barnuţiu! Va să dică Romanii au venitu cu „putere precumpănitoare,“ au invinsu pe Daci, i-au despoiatu de teritoriu şi l'au impărţitu la ai lor, nimicindu naţionalitatea supusă!

După asemene inceputu alu suveranităţii noastre teritoriale, D. Barnuţiu ar fi făcutu mai prudentu de a nu invocà „personalitatea şi dreptul eternu alu ginţilor despoiate.“

Cu cartea D-sale in mănă Rusia ş'ar putè justificà subjugarea Besarabiei şi ar putè justificà o subjugare a României intregi, repeţindu frasa suscitată din dreptul publicu alu D-lui Barnuţiu: noi Ruşii suntemu ca

Romanii, nouĕ ne este „solemne“ a luà agrii celor invinşi in belu şi a vĕ impărţì România intre Ruşi ca premiu alu „viptoriei.“

Ănsĕ adevĕrul nu e nici in una nici in ceealaltă din aceste doue contradicţiuni ale D-lui Barnuţiu. Adevĕrul ne pare a fi in propusĕciunea, că unu poporu are dreptul de esistenţă naţională şi teritorială, nu in urma naţionalităţii sale brute, ci numai in mĕsura contribuirii ei individuale la cultura umanităţii intregi, şi prin urmare, că unu poporu care a remasu indiferentu cănd s'a spoliatu de o parte a teritoriului seu, de limbă, de tradiţiune şi de legile sale, a meritatu să le peardă, şi că pe de altă parte numai atunci va avè dreptul să-şi recăştige pămĕntul perdutu, cănd in mijlocul concurenţii cu vecinii sei in artele civilisaţiunii se va arătà demnu de vechea posiţiune geografică la care aspiră şi de suveranitatea ce o reclamă.

Căteva cuvinte ne remănu de ḑisu in privinţa stilului cărţii, de care ne ocupămu,

Doue pasage scrise cu căldură şi bine inspirate ne amu făcutu datoria a le reproduce: este ăntăi celu relativu la Constantin M. din § 44, citatu in partea I a criticei noastre, este apoi acela despre dreptul naţionalităţilor subjugate, citatu in partea aceasta.

Dar alte probe nu am intălnitu in cartea D-lui Barnuţiu, şi nici nu putemu asceptà stilu bunu de la unu autoru, căruia i-am demonstratu in critica de faţă unu şiru atăt de mare de erori in contra logicei şi de ambiguităţi limbistice.

Dacă totuşi mai relevămu ăncă vre o căteva pasage relative la stilul D-lui Barnuţiu, este numai pentru a protestà din partea noastră in contra unor espresiuni, ce nu ne paru potrivite cu tonul de demnitate şi bunăcuviinţă, ce trebue să caracterizeze producţiunile scientifice.

Despre „perucherii“ ce după opiniunea D-lui Barnuţiu ni-i va aduce Principele străinu pentru a ne „stoarce,“ amu vorbitu mai sus. De acelaşi calibru sunt următoarele espresiuni;

„Congresele si conferintiele principiloru aru fi numai congrese si conferintie de talhari, aseminea si conventiunile si traptatele loru asupr'a gentiloru numai conventiuni si traptate de talhari.
(pag. 182).

„In ultra domnii franci si italiani afora de aceea ca aruint roduce absolutismu si in tierile Românilorn, spre carele sunt aplecate tote dinastiele, ei ar umplé posturile cu de ai loru, si pre Românii injuriati si nemultiamiti i aru traptá cá pe rebeli. Apoi candu aru vedé Românii pre domnulu francu séu italianu incungiuratu de toti arlechinii, fachinii, si favoritii culesi dein tota Gali'a si Itali'a, si inaintati la grade inalte politice si militari cu delaturarea Româniloru, si candu aru vedé toate prensoriele României unite pline de Români pusi in fera dereptu crimeni politici, etc. (pag. 160).

„Se aiba Românii grigia speciale de marginile teritoriului loru cá se se intareasca cu locuitori Români pre malulu Dunarii, care acum *e furata*. (pag. 141).

„Se nu fia condemnati Românii a tiené tote sambetele si serbatoriele jidovesci, si a'si cumpará imbracamentulu, pana si panea de tote di-

lele de la jidovi, nemti si alte *adunature*, &c. (pag. 106).

„*Comuniunea utilitatii* si *salutea tuturoru* (salus omnium), pre care o doresce si o voesce totu Românulu areta si necesitatea comuniunii derepturiloru si a detorieloru, ca-ci ar' fi contradipţiune, câ unii se se bucure numai de foloseIe unite cu proprietaţile intense, cu posturile grase.“ (pag. 181).

O altă injosire, ănsĕ nu in espresiuni, ci din nenorocire de mai adăncu, se află la pag. 11.

„Jureprudenti'a Romana nu desparte sistem'a juridica si politica de catra morale si religiune asia cumu facu politicii Franci si Germani mai nuoi; acesti'a credu, cá legelatiunea cu atatu va fi mai deplinita cu catu va fi mai departata si mai desbracata de tote ideele si sentimentele natiunii cele religiose, morali si omenesci.“

Aceasta nu este adevĕratu, şi noi nu ne putemu ascunde impresiunea ce ne-a făcutu de a vedè o carte de scoală desceptăndu in spiritul studenţilor prin asemene propuneri neesacte ura in contra culturei a doue naţiuni, care ne sunt superioare in toate privin-

ţele şi de la care avemu ăncă multe de invĕţatu. Noi provocămu pe ori cine să ne citeze unu singuru politicu germanu sau francesu, care să fi credutu, că legislaţiunea va fi cu atăt mai bună, cu căt va fi mai desbracată de toate ideile religioase, morale şi omenesci. Pănă cănd ni se va dà această dovadă, noi, din cătă cunoscinţă avemu despre autorii *germani* şi *francesi*, repeţimu că acea aserţiune este unu neadevĕru neiertatu intr'o carte de sciinţă.

Ne oprimu aci şi ne grăbimu a terminà infine această prea lungă critică.

Penibilă trebue să fi fostu impresiunea ei asupra lectorilor, ănsĕ penibilă a fostu şi pentru noi lectura cărţii D-lui Barnuţiu şi sarcina de a o urmărì in toate sinuosităţile ei.

Numele acestui barbatu şi meritele necontestate ce şi le-a dobănditu in anii 1848 şi 1849 pentru Romănii Transilvani sub impre-jurările cele mai grele, ne-au impusu datoria a ţinè samă şi de lucrarea sa scienţifică, şi

nu este a noastră vina, dacă singurul tributu ce amu pututu aduce reputaţiunii sale, a fostu numai silinţa şi atenţiunea incordată, cu care i-am cetitu cartea.

Mai departe nu erà in stare şi nu erà in dreptu a merge respectul nostru pentru Barnuţiu. O reputaţiune căştigată in luptele din Transilvania de la 1848 şi 49 nu puteà să prefacă eroarea in adevĕru, fanatismul in umanitate, despotismul in scoală liberală. Şi dacă Simeon Barnuţiu s'a alunecatu pe această cale falsă, togmai numele lui ne-a provocatu a-lu combate şi a-i respinge eroarea, pentru ca nu sub bandiera acestui nume cunoscutu de Români să se introducă contrabanda neadevĕrului in politica Romăniei libere.

O norocire pentru noi este, că erorile fundamentale ale acestei scoli sunt susţinute prin cartea magistrului ei intr'unu modu aşa de imperfectu, cu argumente slabe, cu demonstraţiuni false şi cu o lipsă de spiritu scientificu, precum n'amu fi credutu cu putinţă a o aflà intr'o carte de sciinţă. Frasa din prefaţiunea scolarilor D-lui Barnuţiu:

„Potemu asecurà pe ori cine, ca in scrierile lui Barnutiu generatiunea nostra si cea venitoria voru aflá tablele dereptului natiunale alu Româniloru, dein care voru invetiá a trai cá natiune libera, chiamata de a avé partea sa legitima in vieti'a poporeloru regenerate“

caracterizează — nu scrierile lui Barnuţiu, ci increderea ce merită scolarii sei.

Nu, nu, aceste nu sunt „tablele dreptului naţionalu“ alu Romănilor, şi vai de naţiunea noastră, dacă conducerea ei s'ar inspirà vre odată de asemene principii. In contra lor trebue să apelămu la adevĕrul nestrămutabilu şi să le spunemu, că regenerarea noastră nu poate incepe decăt in spiritul civilisaţiunii moderne, ear nu prin reacţiune la dreptul romanu, şi cu atăt mai puţin prin rătăcirea la idei barbare, ce nici odată nu au fostu realizate in acelu dreptu.

Contra atacului religiunii creştine, doveditu din pasagele citate in partea ăntăi a criticei noastre, vomu aduce aminte scoalei Barnuţiu, că celu d'intăiu progresu adevĕratu alu omenirii Europene este datoritu creştinismu-

lui, care a proclamatu ideea egalităţii şi iubirii frăţesci intre toţi oamenii fără escepţiune şi a resturnatu astfeliu cu dreptu cuvĕntu imperiul romanu, a cărui religiune puteà să „dedice temple virtuţii, concordiei şi legilor naţiunali,“ dar nu puteà să impedece una din petele cele mai negre, care stigmatizează cultura unui poporu, adecă sclavia, sclavie ridicată la Romani in sistemu legalu, admisă şi susţinută de dĕnşii in totu timpul, pusă chiar in fruntea jurisprudenţei lor, a cării Institute despre dreptul persoanelor incepu cu teribila frasă: *Summa divisio de iure personarum haec est, quod omnes homines aut liberi sunt aut servi* (Inst. I, 3. pr.) adecă: cea mai inaltă impărţire a dreptului persoanelor este aceasta, că toţi oamenii sunt sau liberi sau sclavi.

Contra intregei tendinţe de a reintroduce dreptul Romanu la noi, de a reinvià prescriptele celor XII table, de a produce luptele agrului publicu, de a redesceptà politica agresivă a vechei Metropole, opunemu faptul decadenţei statului Romanu. Care a fostu re-

sultatul politicei Romane? După ce au invinsu pe rivalii lor, după ce cu o cruḑime rară au ruinatu 146 a. Ch. vechea Cartagine, după ce la 133 au derimatu şi Numantia: acum, când Romanii se aflau afară din ori-ce periculu esternu, când la aparenţă erau in culmea puterii lor şi când aveau să ne dovedească valoarea lor de civilisaţiune pacinică, — acum ne desfăşură unu tablou de corupţiune şi de decadenţă, precum nu s'a mai vĕḑutu şi nu se va mai vedè in Istoria Europei. De la 133 până la 121 sunt revoluţiunile Gracchilor, naduşite cu feru şi cu sânge, la 110 apare Marius, la 88 este resboiul civilu cu Sulla, la 73 teribila rescoală a sclavilor, care nu mai puteau suferì jugul dreptului Romanu, la 63 ruşinoasa revoluţiune a lui Catiliua, şi apoi noue resboaie civile iutre Cesaru şi Pompeius, intre Triumviri şi partida republicană, apoi in fine Monarchia — şi ce Monarchie! Primul succesoru alu lui Augustu, Tiberiu, este o pildă de spaimă, care indignează consciinţa Istoricilor de 18 secule; după elu vine Caligula celu

nebunu, inaintea căruia senatorii Romanî ajungu la ultima turpitudine, apoi vine Claudiu cu faimosul regimu alu Mesalinelor şi Agripinelor, apoi Nero, tiranul proverbialu al omenirii. Şi ceea ce este inspăimăntătoru in acestu tablou alu Istoriei Romane, nu este apariţiunea acestor figure desnaturate de omu, dar este faptul, că Romanii le-au suferitu, şi-au plecatu capul sub jugul lor, au sfărămatu toată cultura lumii vechi pentru a primì de la ele *panem et Circenses*.

Dar ce să descriemu noi cu o pană modernă bănuită de parţialitate acele timpuri Romane? Să lăsămu pe Romani să vorbească, să-şi descrie inşii pe republicanii lor din secolul I inainte de Christos: „Romanii de astădi," dice Sallustu (*Catilina*, capu XII şi XIII) „oamenii cei mai laşi ce se potu aflà, credu că a face injustiţii este o probă de intrebuinţarea puterii. Impudicitatea, desfrĕnarea, toate viţiurile au năvălitu peste Roma. Barbaţii se prostitue ca femeile, femeile işi afişează in publicu neruşinarea lor; tinerimea după ce şi-a resipitu averea familiară,

se aruncă cu ardoare in crime; cu inimele pătate de toate relele, nu esistă pasiune de care s'ar putè lipsì, şi pentru a le satisface, ori-ce mijlocu de a căştigà bani şi de a-i cheltuì le este bunu. Intr'unu statu aşa de intinsu şi aşa de coruptu Catilina a pututu cu cea mai mare uşurinţă să grupeze in jurul seu o mulţime de oameni dedaţi la toate crimele şi la toate viţiele!"

Eaçă resultatele politicei romane! Eacă respunsul, ce-lu dă Istoria la frasa D-lui Barnuţiu că *armele şi politica au să regenereze pe Romăni* (pag. 188). Armele şi politica au ruinatu pe Romani — o stranie intoarcere a naturei ar fi, cănd ar regenerà astăḑi pe Romăni!

Dar abstragĕndu chiar de la această dovadă istorică şi admiţĕndu, că dreptul publicu şi administraţiunea Romanilor erau cele mai perfecte, totuşi tendinţa de a incepe imbunătăţirea poporului nostru prin introducerea dreptului Romanu nu este mai puţin falsà şi periculoasă. Dacă Romanii cei vechi au

fostu virtuoşi şi fericiţi in statul lor, causa de sigur nu a fostu jurisprudenţa lor cea bună, ici din contra ei au fostu causa jurisprudenţei celei bune şi aceasta a fostu numai efectul virtuţii romane. Faceţi ăntăiu pe poporul romănu inteligentu şi activu, daţi-i prin scoli bune lumina şi independinţa de caracteru a adevĕratului cetăţeanu, şi apoi forma juridică, după care işi va intogmì elu relaţiunile sale publice şi private, va venì de la sine şi va fi acomodată stării sale de cultură. Dar nu incepeţi cu regulamentare administrativă şi cu constituţiune, căci de cănd e lumea nu s'a regeneratu nici unu poporu prin legi şi prin guverne; ci legile şi guvernele au fostu numai espresiunea lăturalnică, resultatul esternu alu culturei interioare a unui poporu, şi a asceptà cultura de la jurisprudenţă şi de la guvernu, vrea să ḑică a resturnà ordinea naturală, a introduce spiritul centralisării şi patronagiului guvernamentalu, a luà cetăţeanului increderea in sine insuşi, acelu preţiosu *selfgovernment*, care elu singuru plătesce mai mult decăt toate codificaţiunile publice şi pri-

vate şi care este unica bază solidă a adevěratei democraţii.

Contra ultimei consecinţe a scoalei Barnuţiu de a oprì comerciul străinilor şi de a gonì mai ales pe evrei afară din ţară ca periculoşi esistenţei române, opunemu ideile fundamentale de umanitate şi de liberalismu, pe care sub nici unu cuvěntu, pentru nici unu timpu şi cu nici unu pretestu nu este permisu a le infrânge.

Mulţimea străinilor şi in special a Evreilor in ţara noastră este unu simptomu a unui mare rěu, nimeni nu o neagă. Dar ce mijlocu nechibsuitu de a atacà simptomul şi de a lăsa rěul, sau cel puţin de a atacà mai ăntăi simptomul cu speranţa de a indreptà mai pe urmă rěul!

Rěul nostru este lipsa de activitate şi lipsa de sciinţă in poporul românu. Odată aceste defecte date, totu comerciul şi toată sciinţa trebuià să devină străine, şi străinii au fostu prin urmare in mijlocul rěului representanţii părţii celei bune, de care nu se poate lipsì

unu statu fără a perì. Evreii au susţinutu la noi activitatea comercială, şcolele din Franţa şi Germania ne au datu ideile de cultură. Noi numai atunci ne putemu lipsì de aceste auxiliare străine, când vomu fi inşii in stare a le suplinì din propriul nostru fondu naţionalu. Dar această suplinire se dovedesce prin faptu positivu, adecă prin insaşi activitatea noastră comercială şi prin insaşi inteliginţa noastră, dar nu prin negaţiunea esistenţei străinilor. Pe evrei ii vomu inlăturà când vomu fi cel puţin tot aşa de activi ca şi dĕnşii, ideile germane şi francese le vomu inlocuì, când ale noastre voru fi tot aşa de mature şi solide. Până când ănsĕ aceasta nu este, a incepe persecuţiunea contra străinilor, vrea să ḑică a desfrĕnà barbaria in contra libertăţii, a susţinè obscurantismul in contra inteliginţei.

Singura noastră cale de salute este in lăţirea cunoscinţelor, şi ori ce timpu, care afară din acestă sferă ni se consumă cu intoleranţă şi cu esclusivismu aşa numitu nationalu, este unu timpu perdutu spre ruinarea Statului nostru.

„Naţionalitatea“, dacă acestu cuvĕntu vrea să aibă unu meritu şi o valoare, nu poate fi unu pretecstu, sub care să se ascundă egoismul şi barbaria, şi ţinta noastră in viitoru nu este de a ne păstrà numai limba şi săngele şi teritoriul brutu, fără altă aspiraţiune mai nobilă. Pe această treaptă stau şi Indianii selbatici din America, dar de aceea Indianii din America constitue o hordă şi nu o naţiune. Limba şi săngele şi teritoriul sunt elemente preţioase ca mijlocu spre unu scopu mai inaltu, şi acestu scopu nu poate fi altul decăt progresul civilisaţiunii omenesci prin toleranţă şi sciinţă, prin bună stare materială şi morală potrivită totdeauna cu meritul culturei unui poporu. Dar a susţinè mijloacele prin unu sistemu care nimicesce scopul, este cea mai absurdă din toate rătăcirile politice, ce se potu inchipuì.

Ceea ce nimeni s'aru fi credutu cu putinţă in secolul al XIX-lea, la noi s'a intămplatu. S'au găsitu Profesori din invĕţăméntul publicu şi bărbaţi din aşa numita partidă liberală, care să se facă agenţii motori ai per-

secuţiunii, s'au găsitu preoţi creştini, care să sc făleascĕ in adunări publice cu ura ce o poartă in contra deaproapilor lor de altă credinţă. Şi unii şi alţii au uitatu raţiunea esistenţei lor, au uitatu că sciinţa şi libertatea sunt focarul toleranţei umanitare, au uitatu că religiunea creştină este iubirea necondiţionată a tuturor oamenilor fără esceptiune.

In ori-ce massă de poporu, şi cu atăt mai mult in massa unui poporu ăncă necultu, esistă pe lăngă insuşirile cele bune şi unu instinctu ascunsu, teluricu, brutalu, pe care toţi oamenii de bine şi toate dispositiunile salutare caută a-lu ţinè in josu, a nu-i permite eşirea la lumina ḑilei, de care nu este vrednicu. In acestu instinctu se concentră relele naturei omenesci: lenea, injustiţia, invidia contra celui mai bunu şi cruḑimea sângeroasă. Să nu ne atingemu, să nu deslegămu acestu elementu diabolicu! Secule nu sunt de ajunsu, pentru a'lu infrĕnà inapoi şi a readuce poporul pe calea adevĕrului şi a binelui, şi adese sunt ruine nereparabile singura remaşiţă, ce atestează esistenţa lui de odinioară.

Apelul la acestu instinctu inimicu naturei omenesci — eacă resultatul fatalu, la care ne-ar duce scoala lui Barnuţiu.

Din norocire noi nu suntemu ăncă aşa de departe; sunt numai incercări, incercări deabia teoretice, care tindu a ne alunecà spre acea prăpastie a peirei.

Ănsĕ de aceea ne a fostu o datorie de à desvĕli sistemul in toată goliciunea lui şi de a-lu combate, pentru ca oamenii de bunŭ simţu, adevĕraţii iubitori ai naţiunii romăne, să scie, unde voru să ne ducă tendinţele scoalei Barnuţiu.

Ceea ce ne susţine curagiul in mijlocul acestei confusiuni a timpului este increderea neclintită că, dacă s'a intĕmplatu vre odată ca civilisaţiunea să invingă barbaria, nu s'a intĕmplatu nici odată ca barbaria să invingă in modu durabilu civilisaţiunea, şi in lupta acestor doue elemente nu incape indoială, alu cui va fi viitorul!
